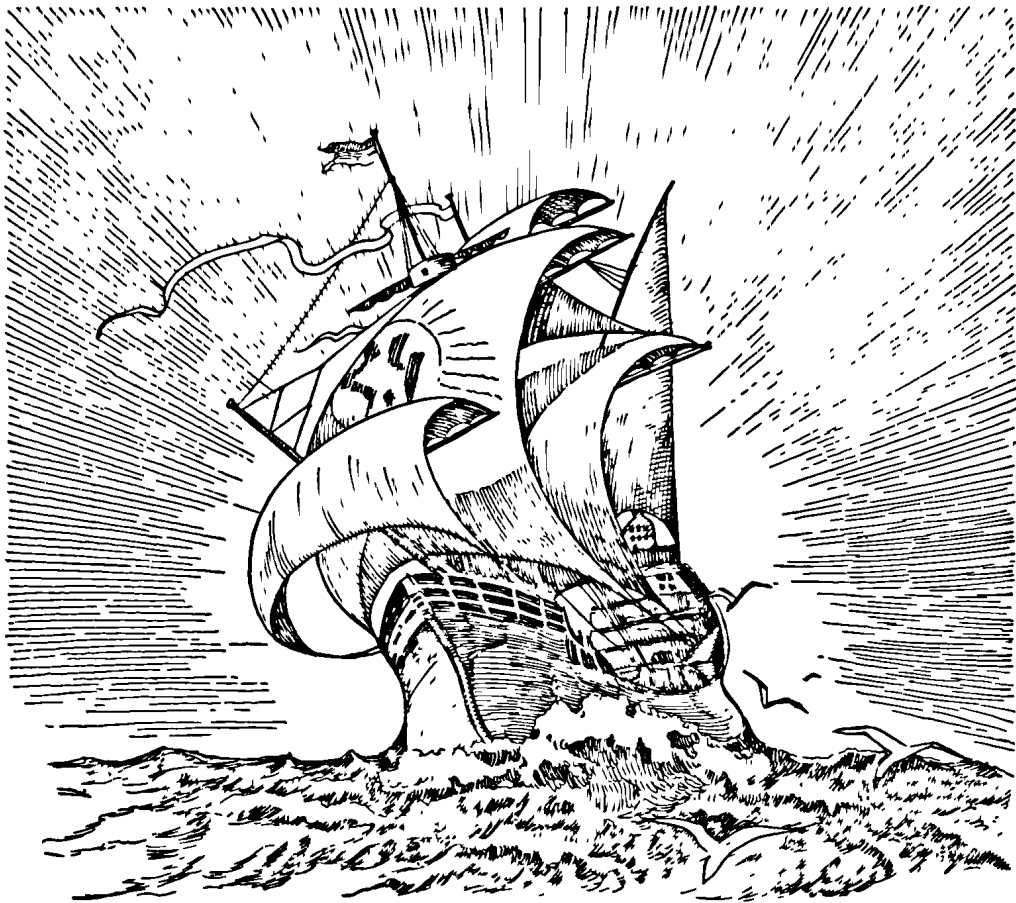

ԼԻ՛. ՏՄԻԻ, ԹԻ՛ 34

ՕԳՈՍՏՈՍ 20, 1932

ԴՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ

Պ. ԱՅԿԱՆ

The GOTCHNAG, An Armenian Weekly

digitised by A.R.A.R.@

ՏՈՔԹ. Գ. ԹԷՔԵԱՆ

Բժիշկ - ՎԻՐԱՐԱՌՅԺ

416 - 3rd Ave. at 29th St. Tel: LExington 2-1338

Օֆիսի ժամեր՝ 1:30—5 եւ 7—9 կէսօրէ ետքը:

Կիրակի օրերը՝ ժամադրութեամբ:

Բժիշկ Մ. Ն. ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

Քթի, ԱԿԱՆՋԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՂԵՔՏՐԱՐԱՌԻԺՈՒԹԻՆ

615 W. 79th St. N. Y. C. Tel: SUsquehanna 7-3804

ժամեր՝ 3—7: Նաեւ ժամադրութեամբ

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՆ Բ. ՊԷՆՏԷՐ ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

ժամեր՝ 9—8: Կիրակի 8—11 Կ. Ա.: Ուրբաթ 1—8 Կ. Ե.:

DR. D. P. BENDER

Phone:

180 Lexington Ave., N. Y. C.

CAledonia

(Corner 31st St.)

5-4470

ԴՈԿՏ. Մ. ԳԱՐԱԿԷՕՋԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Office Address

Home Address

140 E. 28th St., N.Y.C.

565 W. 174th St., N.Y.C.

Tel. CAledonia 5-8146

Tel. WASH. Hghts. 7-7624

ժամեր՝ 10—12, 4—7

Միայն ժամադրութեամբ

ԲԺ. Բ. Գ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Մարթի եւ Ներքին Հիւանդութեանց

200 Second Ave. (Bet. 12th & 13th Sts.) N. Y. C

ժամեր՝ 11—1 եւ 5—8: Կիրակի օրեր՝ 11—2

Phone: ALgonquin 4-8294

ՏՈՔԹ. Կ. ԳԱԼԲԱԳԵԱՆ

ՎԻՐԱՐԱՌՅԺ - ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

602 West 180th Street

New York City

Phone: Washington Heights 7-1160

Օֆիսի ժամեր՝ 10—8: Կիրակի օրեր՝ ժամադրութեամբ:

BOulevard 8-3186

X-RAY

ASHland 4-3337

Dr. VIRGINIA M. ALEKIAN MOURADIAN

Surgeon Dentist

Forest Hills, L. I. Office:— 1 Continental Ave.

Monday, Wednesday, Friday 9.30 A. M. - 6 P. M.

Tuesday, Thursday, Saturday 9.30 A. M. - 1 P. M.

N. Y. Office:— 269 Lexington Ave.

Only Tuesday, Thursday, Saturday 2.30-6.30 P. M.

ՏՈՔԹ. Օ. Գ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ

Նախկին ընդհ. Բժիշկ-Տնօրէն Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդա-
նոցին: Թղթակցութիւնք Կընդունուին: Օֆիսի ժամեր՝
10—1 եւ 5—8, WILTON APARTMENTS, 153 E.
29th Street, (between Lex. & 3rd Ave.), N. Y. C.

ՏՈՔԹ. ԳՐԻԳՈՐ ՃԷԼԱԼ

(Փարիզի Համալսարանէն)

162 East 36th Street, New York, N. Y.

Tel: CAledonia 5-1318 ժամեր՝ 10—12 եւ 4—7

Կիրակի եւ Տօնական Օրեր ժամադրութեամբ

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՆ ՊԱԼԱՔԵԱՆ

Վկայեալ Գերմանիայէն. Մասնագէտ ԱՉՔԻ, Քթի,
ԿՈԿՈՐԴԻ ԵՒ ԱԿԱՆՋԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

600 W. 116th St. N. Y. C. Tel: MOnument 2-3221

ժամեր՝ 9—11 եւ 4—7: Կիր. օր 10—12 եւ ժամադրութեամբ

ՏՈՔԹ. ՓԱՅԼԱՇՈՒ ԿՈՒՏԵԱՆ ՆԵՐԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԶԵՐԵԱՆ

ՎԻՐԱՐԱՌՅԺ-ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺՆԵՐ

575 W. 183rd St. (Cor. St. Nicholas Ave.) N. Y. C.

Օֆիսի ժամեր՝ 10—8 Tel: WASH. Heights 7-2360

ՏՈՔԹ. Կ. Ա. ԵՂԻԱՏԵԱՆ

Բժիշկ-Վիրաբոյժ

Billings

5-6631

426 Audubon Ave. (Bet. 186th & 187th Sts.) N. Y.

Օֆիսի ժամեր. — 1—3 եւ 6—7 Կ. Վ.

Կիրակի օրեր՝ միայն ժամադրութեամբ

ՏՈՔԹ. Գ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Մարթի, Արեան եւ Յարակից Հիւանդութեանց

Օֆիսի ժամեր՝ 11—1 եւ 5—8: Կիրակի
օրեր՝ 11—1, եւ ժամադրութեամբ

319 W. 94th St., N. Y. C. Tel: RIVERSIDE 9-2975

Phone: LExington 2-1780

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ Տ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՎԻՐԱՐԱՌՅԺ-ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

200 E. 27th St. (Cor. 3rd Ave.), New York, N. Y.

ժամեր՝ 9—12 եւ 1—7: Իրիկունները ժամադրութեամբ

Phone: Bogardus 4-0872

ՏՈՔԹ. ՏԻԳՐԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Վիրաբոյժ-Ատամնաբոյժ

Օֆիսի ժամեր. — 10—7

49 Lexington Ave. (Bet. 24th & 25th Sts.) N. Y. C.

ՏՈՔԹ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԱԻԱԳԵԱՆ

ՎԻՐԱՐԱՌՅԺ - ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

Օֆիսի ժամեր: 10 Կ. Ա. — 9 Կ. Ե.: Կիրակի 9—12 Կ. Ա.

201 E. 80th St. (Cor. 3rd Ave.) (Over the Bank)

Phone: ASHland 4-2089

New York

DR. AVEDIS KAYE M. D.
 ԳԻՐԱՐՈՅԺ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ
 610 WEST 186th STREET
 Tel: Wash. Heights 7-4931
 Ժամեր՝ 11—12 A. M., 2—5, 6—7 P. M.

ՊԵՏՐՈՍ Կ. ԹԷՐԶԵԱՆ
 ՓԱՍՏԱԲԱՆ - ՕՐԷՆՍԳԷՏ
 521 Fifth Avenue, at 43rd Street, N. Y. City
 Room 1912 Tel: VAnDerbilt 3-1460

ԵԶՆԻԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ EZNICK BOGOSIAN
 ՓԱՍՏԱԲԱՆ - ՕՐԷՆՍԳԷՏ
 UNION CITY, N. J.
 Phone: Highland Trust Building
 Union 7-1475 134 Summit Avenue

ՀՐԱԶԵԱՅ Հ. ՊԱԼԵԳՅԵԱՆ
 (H. H. FISHER)
 ՓԱՍՏԱԲԱՆ - ՕՐԷՆՍԳԷՏ
 Lefcourt Building, 1180 Raymond Boulevard,
 Newark, N. J. Tel: MITchell 2-5720

ՓԱՍՏԱԲԱՆ - ՕՐԷՆՍԳԷՏ
 ՏԻԳՐԱՆ ՍԻՐՄԱՐԵԱՆ
 160 Broadway 468 Bergenline Ave.
 Tel: CORTland 7-2044 Tel: UNion 7-0966
 New York Union City, N. J.

VAHAN ALEXANDER
 Certified Public Accountant
 Արտոնեալ Մասնագետ-Հաշուակալ
 11 West 42nd Street (Room 1302) New York City
 Phone: LONgacre 5-6682

Ձեր բոլոր ապահովագրութեանց համար դիմեցէ՛ք
ՏԻԳՐԱՆ ՍԻՐԱԿԱՆԵԱՆ-Ի D. P. SIRAGANIAN
 NEW YORK LIFE INSURANCE CO.
 15 East 26th Street (Room 1803) N. Y. City
 Off. Tel: ASHl. 4-3056 — Res. Havemeyer 4-5946

GEO. C. APOSTOLOPOULOS
UNDERTAKER

CARPET CLEANING MACHINERY
 Beaters, Tumblers, Dryrooms, Washfloors, Soap tanks, etc. Sales, Installations and Expert service. **A. Erganian**, 131 Fort George Avenue, N. Y. City. Phone: LORrain 7-1678.

Պ. Մ. ԹՈՒՄԱՀԱՆԵԱՆ
ROYAL FLOOR SURFACING
 CO. — Contractors
 Phone: MAYflower 9-7707
 38 Ave. S, Brooklyn, N. Y.

Հասարակ, փարփէ, հին եւ նոր փլօրներ ելեւոր. մեքենայով կը տաշենք եւ կ'որկղնենք: Երկար փորտոտ քիմի: Չափաւոր փնի: Գոհագուցիչ գործ:

& CABINET MAKING CO.
LEXINGTON CARPENTER
 General Contractors
 Խանութի fixture-ներ եւ բաժանումներ:
 Տուներ եւ շէնքի նորոգութիւններ:
 Մաքուր Գործ — Չափաւոր Գիներ:
 — Inlaid բաժվուներ ալ կը շինենք. —
 ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕՏՈՍԵԱՆ
 242 East 30th Street, New York
 Phone: LEXington 2-7147

Day & Night Phone:
 NEvins 8-8639
Կ. ԲՕՆՍԹԱՆԹԻՆԻՏԻՍ
G. CONSTANTINIDES
 (Undertaker)
 130 South Oxford Street
 Brooklyn, N. Y.
 Branches:- New York, Bronx & Jersey City.

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ԻԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ. ԶԱՓԱՒՈՐ ԳՆՈՎ
 Մահազրք մեր կողմէ, Հայ բերքերու մէջ:

ՅՈՅՆ ՄԵՌԵ ՀԱՐԱՀ
NICHOLAS C. APOSTLE
UNDERTAKER
 1535 AMSTERDAM AVE., NEW YORK CITY
 CORNER 136th STREET
 DAY AND NIGHT TELEPHONE
 BRADHURST 2-6101

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

o o o

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ինչ որ Յաննիս Զայն կը Հնաննիս
Թուրք Պատմութիւնը Սրբագրուած
Նախագահ Հովորդ Արզնիականութեան Դէմ

ՅՕԴՈՒԱՇՆԵՐ

Հայ Մշակոյթիմ Նախաճայերը	Ե. ՏԻՇՈՅԵԱՆ
Համբոյրի Արարուածը	ԽՕՍՆԱԿ
Արեւեան Թագապետութիւն	ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՐԵՒԵԱՆ
Յայգեր հայգեր	ՈՍԿԵՐԻՉ
Աշխարհակահի Բեմը	ՆԻԻԳԷՐ
Կես-Բժշկական	ԲԺ. ՅԱՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Վերադարձը	ԱՆԱԻԿ ԹԻՄՈՒՐԵԱՆ

The "GOTCHNAG" An Armenian Weekly.
 Issued every Saturday by the Gotchnag
 Publishing Company, Inc.
 331 Fourth Ave., New York, N. Y.
 Phone: GRamercy 5-4812
 Yearly Subscription \$5.00

Entered as Second-Class Matter, April 5, 1909, at the Post
 Office at New York, N. Y. under the Act of March 3, 1879,
 'Acceptance for mailing at Special Rate of postage
 provided for in section 1103 of October 3, 1917,
 authorized July 26, 1918"

Vol. XXXII AUGUST 20, 1932 No. 34

ԽՄԲԳՐԿՆ. ԿԱՆՈՆՆԵՐ.— 1. Հ. Կոչնակի բաժանորդա-
 գրութիւնը կանխիկ է: 2. Մ. Նահանգներէն գուրու
 գանձուող բաժանորդներ իրենց վճարուածը ընելու են
 Նիւ Եորքի վրայ քաշուած փոխադրուող եւ կամ Փոսթ Օֆիս
 Մընի Օրտըր-ով: Կարելի է նաեւ Ամերիկեան թղթա-
 գրած զրկել արտաբերուած նամակով: 3. Ստացա-
 գրի տեղ փոխադրելու վրայ կը նշանակուի բաժանորդա-
 գագրութեան լրանալու քուակահար: 4. Զհրատարակ-
 ւած ձեռագիրներ չեն վերադարձուիր, բացի երբ յոչ-
 ուածագիրը պահանջէ՝ երկու ամսուան միջոցիմ եւ զրկել
 թղթատարի ծախքը: 5. Նամակներու վերելը՝ ալ
 կողմին վրայ զրկել քուակահար եւ հասցէն: 6. Հասցէի
 փոփոխութեան համար զրկել նորին հետ հիմ հասցէն ալ:

Ս Ս Ա Ց Ա Ն Ք

Խ. Հայաստանի Առողջապահութեան Ժողովրդա-
կան Կոմիտէի Կողմէ Հրատարակուած Հետեւեալ
գիրքերն ու հանդէսները:

1. ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻԻԻՆԸ, Բժ. Ա. Ղազարեան, 1931, գին 15 կոպէկ:
2. ՏՐԱԽՈՒՄԱՆ, Բժ. Ա. Նաւասարդեան, 1931, գին 7 կոպէկ:
3. ՍԱՐԳՍԻ ԸԻՃՈՒՆՆԵՐ, Բժ. Վահագն ԵՒ Քալանթարեան, 1931, գին 15 կոպէկ:
4. ՔՈՍ, Բժ. Ա. Ղազարեան, 1931, գին 15 կոպէկ:
5. Ի ՆՉ Է ԱՐԻԻ ԳԻՏՈՒԹԻԻՆԸ ՎԱՐԱԿԻՉ ԸԻՒԱՆ-ԳՈՒԹԻԻՆՆԵՐԻ ԲՆԱԿԱՒԱՌՈՒՄ, Բժ. Ա. Ղազարեան, 1931, գին 7 կոպէկ:
6. ԿՈՒԽՈՋՆԵԿԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻԻՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՆԸ, Կազմեց Բժ. Ա. Ղազարեան, 1931, գին 35 կոպէկ:
7. ԸՄԼԿՈՒՄԸ, Մ. Դարբինեան, 1931, գին 15 կոպէկ:
8. ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՆ, 1931, գին 10 կոպէկ:
9. ՄՍՈՒՐՆԵՐԻ ԳԵՐԸ ԿԱՆԱՆՑ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳՈՐԾՈՒՄ, Բժ. Յարութիւնեան Սողիա, 1932, գին 15 կոպէկ:
10. ԿԱՐՄՐՈՒԿԸ, Բժ. ՄԼԼԻՔԵԱՆ Ս., 1932, գին 10 կոպէկ:
11. ՄՆՈՒՆԻ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ, Բժ. Ա. Ղազարեան, 1932, գին 30 կոպէկ:
12. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԶՐՈՑՑՆԵՐ, Բժ. Ա. Մալխազ-

- եան, 1932, գին 35 կոպէկ:
13. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՆ ԱՆ ՅՐՈՆՏՈՒՄ, միամսեայ մասնաշաղկապատկերազարդ հանդէսի 1—2 միացեալ համարը, տարեկան բաժանորդագրութիւնն է 3 տոյար:
 14. ԱՌՈՂՋ ԿԵՆՑԱՂ, միամսեայ պատկերազարդ հանդէսի 1—2, 3—6 եւ 7—8 համարը, տարեկան բաժանորդագրութիւն՝ 3 տոյար 60 սէնթ:
- Ստանալու համար դիմել Մամուլի յարկաւորածին՝ Հետեւեալ հասցէով.— Երեւան, Արմեան Փողոց, Բիւ 8:

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻՆ

Յովհաննէս կամ Ըն Տիրարեան որուն կանուխ-
 ուայ հասցէն էր 9409 - 3rd Ave., Englewood Calif.:
 Գրել.— E. Dirarian, Rue Bernar Palisy No. 9,
 St. Elienne, Loire, France.
 Սարրերդի Դատեմ գիւղէն Կարապետ Սարգիսեան
 որուն 1923ի հասցէն էր 87 Պիկրլո Էլլընիւ, Իսթ Ուո-
 քըրթաուն, Մէս.: Գրել.—
 Nishan Mooshoian, ' Yervant Papazian,
 Mityline, Greece.
 Հայրո, Ազատ, եւ Արշակ Մարգարեաններ. իրենց
 հօրը անունը Մարգար. մօրը՝ Ազնիւ. մեծ քրոջը Ա-
 րեգ. ասիկա այժմ Յրանսա կը գտնուի: Բոլորն ալ Մու-
 շի Ապլպառ գիւղէն են: Փնտտողն է իրենց փոքր քոյ-
 րը Սուրմիկ որ այժմ Օր. Հայկանուչ Ազամեան կը
 կոչուի: Գրել այս անուան սա հասցէով:—
 Danish Birds Nest, Djoubeil, Gr. Libanan, Syria.

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՆՉ ՈՐ ՑԱՆԵՆՔ ԶԱՅՆ ԿԸ ՀՆՁԵՆՔ

Ակամայօրէն կը շարժի մեր գրիչը Մեղզոնեան Հաստատութեան վերջին անցքերուն վրայ, որ խորապէս ցնցեցին Հանրային զգացումը:

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ կը պատահի որ ուսանողներ ցոյց կազմակերպեն իրենց Տնօրէնին կամ ուսուցչական մարմինին դէմ: Անոնք, իրենց գերագրգռութեան միջոցին երբեմն նիւթական վնաս ալ կը հասցնեն, կահարասիք փնացրնելով, դուռ կամ պատուհան խորտակելով: Բայց այդ կարգի ծայրայեղութիւններ յատուկ են առաւելապէս գոլէմներու, համալսարաններու, եւ յաճախողէպ ալ չեն: Որովհետեւ ուսանողները, եթէ զանգատի պատճառ ունենան՝ կը դիմեն Հաստատութեան գերագոյն մարմինին, եւ նոյն իսկ պետական արդարութեան: Ասկէ մի քանի ամիս առաջ էր որ Նիւ Եորքի Գոլլոմպիա համալսարանէն վարտուեցաւ ուսանող մը (որ իբրեւ խմբագիրը Գոլլոմպիայի պաշտօնաթերթին՝ առարկելի տողեր հրատարակած էր): Այդ ուսանողը, համակիր ընկերներու հետ միասին կատարած ցոյցերուն մէջ անյաջող՝ դատարան դիմեց, պահանջելով որ վերընդունուի համալսարան: Կարեւոր կէտն այն է որ խնդրոյ առարկայ երիտասարդը, հիմնաւոր կամ անհիմն իրաւունք մը ձեռք բերելու համար օրէնքի դիմեց, Համալսարանի պաշտօնատարին վրայ բռունցք կամ գաւազան չի գործածեց:

Արդ, ի՞նչ տխուր խորհրդածութեան կ'առաջնորդուինք, բաղդատելով այդ տեսակ փորձերը Մեղզոնեան Հաստատութեան դէպքին հետ:

Ծնողագուրկ եւ անտիրական տղաք, գուրգուրանքով ասդիկն անդիկն հաւաքուած, կը խնամուին ազգային յարկերու ներքեւ, Սուրիա կամ այլուր, ու վերջ վերջ կը փոխադրուին Կիպրոս: Հոն ալ տարիներով կը պատասպարուին Մեղզոնեան Հաստատութեան մէջ, անգուպական Բարերարին առատաձեռնութեան շնորհիւ կը վայելին ամէն բարիք, — կ'ուտեն, կը խմեն, կը կրթուին: Եւ երբ, այդ տղաք չափահաս կը դառնան եւ ինթաքուարտ կ'ըլլան՝ Տնօրէնը իրենցմէ կը խնդրէ որ հրաժեշտի ողջոյն տան ու հեռանան, ինքնօգնութեամբ մղելու կեանքի պայքարը, ինչպէս կ'ընէ ամէն մարդկային էակ այս աշխարհին մէջ:

Ատոնցմէ շատեր, պարկեշտ ու պարտաճանաչ, արիարար կը նետուին ասպարէզ: Բայց կը գտնուին քանիներ ալ որ այս անգամ ըմբոստութեան դրօշը կը պար-

զեն: «Ո՛չ, չենք երթար. տեղ չունինք երթալու», կը պատասխանեն: Եւ երբ Տնօրէնը կը պնդէ՝ անոնք կը կորսնցնեն իրենք գիրենք, եւ ուրիշ դպրոցակիցներու օգնութեամբ կը յարձակին անոր վրայ, զայն կը խոչտանգեն, հրաժարագիր ստորագրելու կը բռնադատեն, եւայլն, եւայլն:

Եթէ այդ բարբարոսական կերպին դիմած չըլլային՝ շուարեալ չըջանաւարտները թերեւս համակրանք գտնէին: Եւ թերեւս Զանքեր կատարուէին դիւրացրնելու անոնց առաջին քայլերը՝ դէպի անծանօթ հորիզոնը: Բայց անոնք գրկուեցան այդ պատեհութիւններէն, իրենց ձեռքն առնելով օրէնքը, — բարոյականն ու իրաւականը, եւ ցուցադրելով այդ ամենատեղ ցոյցը «պերպան ասերախտութեան», ինչպէս կ'որակուի Ն. Բ. Ը. Միութեան Պաշտօնական Ձեկոյցին մէջ:

Հաստատութեան տնօրէնը, Տ. Գ. Կիրակոսեան, արդեօք ունի մեղադրանքի բաժին մը. արդեօք սխալած է վարուողութեան կամ դատողութեան մէջ: Մենք չենք գիտեր: Բայց ենթադրելով իսկ թէ դժգոհութեան եւ բողոքի բանաւոր պատճառներ կային՝ ըմբոստ աշակերտներուն պարտքն էր հնազանդիլ, եւ իրենց ձայնը պատշաճօրէն հասցնել ուր որ հարկ է: Հիմա՝ Տնօրէնը միայն չէ որ կրեց հարուածն ու նախատինքը. անոր բախտին մասնակից են Բարերարը, Բարեգործականը, Կիպրոսի Առաջնորդարանը, եւ ամբողջ Հայ հասարակութիւնը:

Կիպրոսի գաղութը, թէեւ փոքրաթիւ, բաւական գոհացուցիչ դիրք մը կը գրաւէ կղզիին մէջ: Մեղզոնեան Հաստատութիւնը, իբրեւ մարդասիրական եւ կրթական հոյակապ կոթող մը՝ աւելի եւս բարձրացուցած է Հայութեան վարկը տեղական օտարագրիներուն առաջ, — յոյն, թուրք, անգլիացի, եւայլն: Մեր բաժնի փահաս որբերուն արարքը արատ բերաւ այդ վարկին: Անոնք վերջ վերջ պիտի ճանչնան իրենց սխալը եւ պիտի խղճահարին անտարակոյս: Բայց մեր կարծիքով՝ ինչդիր չի վերջանար հող: Պէտք է որ քննութիւն կատարուի, եւ յանցաւորները պատժուին, յորինակ այլոց, իսկ մեղսակիցներն ու դրդիչները հրապարակաւ դատապարտուին:

Եւ միեւնոյն ատեն, — քանի որ պատիժը հիմնական դարման չէ — պէտք է որ մեր դպրոցական մարմիններն ու կրթական մշակները ուշաբերին: Այս երեւոյթները ախտանշաններ են. ախտը աւելի խորարմատ է եւ տարածուն: Մեր մատաղ սերունդին դաստիարակութեան մէջ պէտք է փնտռել հիմնական դարմանը:

Որովհետեւ՝ ինչ որ ցանկնք զայն կը հնձենք:

Թ Ո Ւ Ր Ք Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը Ս Ր Բ Ա Գ Ր Ո Ւ Ա Ս

Ղազի Մուսթաֆա Գլմալ փաշայի գինուորական յաղթանակներէն ասդին Թուրքերու որդեկրած նորութիւններու կարգին՝ մեծապէս ուշադրաւ է հիմնական սրբազրութիւնը թրքական պատմութեան:

Ինչոր պատմիչներու վկայութեան համեմատ՝ Թուրք ցեղը ծագում առած է թուականէս 2500 կամ 2600 տարի առաջ Հիմա, սակայն, Թուրքիոյ Պատմագրական Հետախուզութեանց Ընկերութիւնը կը հաւատնէ թէ աշխարհիս քաղաքակրթութեանց ամենէն հինն ու ամենէն տարածունն է թրքականը, եւ թէ Թուրքերու գաղթային հոսանքներուն եւ քաղաքական նուաճումներուն շնորհիւ ստեղծուած են ամենէն զօրաւոր պետութիւնները:

Վերոյիշեալ Ընկերութիւնը, Հանրապետութեան Նախագահին Ընդհանուր Քարտուղարին նախագահութեան ներքեւ, կը պարունակէ Խորհրդարանի անդամներ, եւ պետական պաշտօնակալներ: Անոր անդամ է նաեւ ուսուցչուհի մը, ԱՖՖԷԹ Հանրապետութեան Գաղտնիքի որդեգրեալ դուստրը:

Նոր տեսութեան համեմատ խմբազրուած եւ տպագրուած է Ընդհանուր Ազգաց Պատմութիւն մը, չորս հատոր, փառակազմ եւ պատկերազարդ, որ անցած տարիէն ի վեր իրբեւ դասագիրք կը գործածուի միջին եւ բարձրագոյն վարժարանաց մէջ: Հոն կ'ըսուի թէ Կեդրոնական Ասիան է աշխարհիս քաղաքակրթութեան ամենահին որորանը եւ Թուրքերուն սկզբնական բնակավայրը: Կլիմայական աննպաստ պատճառներու հետեւանքով Թուրքերը կը հեռանան այն կողմերէն, եւ ղէպի Արեւմուտք ուղղուելով՝ հետզհետէ կը հաստատեն բոլոր փայլուն քաղաքակրթութիւնները — Սուբերականը, Հեթականը, Լիւզականը, Փոխզականը, Միւկենականը, Կրետականը, Շտրուսքականը, Լիւկուրականը, Իրերականը, Կեդտականը, եւ այլն: Ուրեմն Թուրքերն են որ աշխարհիս հայթայթեցին կենցաղավարութեան ամենէն կարեւոր պէտքերը, գործրինակ՝ մետաղի գործածութիւնը, սեփականութեան իրաւունքը, ամուսնութիւնն ու ընտանեկան կեանքը: Դասագրքին մէջ մասնաւորապէս կը շեշտուի Հեթացիներու թրքական ծագումին վրայ:

Ասկէ տարիներ առաջ, Թուրք բանաստեղծ մը, Նամրզ Գլմալ, իրբեւ պարծանքի նիւթ կը քարոզէր թէ թրքական մեծ կայսրութիւնը ծագում առած է պարզ ցեղախումբէ մը: Իսկ նոր տեսութեան համեմատ՝ Սամանեան յաղթանակը կարծուածին չափ ալ նշանակութիւն չունի, որովհետեւ եթէ Անատոլիան թրքական հող է՝ պատճառն այն է որ Թուրք էին երկրին վաղեմի բնակիչներն ալ, այսինքն Գետացիք կամ Հեթացիք:

Տեսութեան սահմաններն աւելի եւս ընդարձակուեցան վերջերս: Հունգարացի ուսուցիչ մը, որ Անգա-

րա հրաւիրուած էր, յայտարարեց թէ Հնդկաստանի Ժողովրդին կէսը հաւանաբար թրքական ծագում ունի: Թուրքիոյ Կրթական նախարարն ալ այդ միտքը հաստատելով՝ կ'աւելցունէ թէ Հնդիկ քաղաքակրթութեան հիմնադիրները Թուրքեր էին: Իսկ Ընկերութեան անդամներէն Հասան Ճլմիլ Պէյի գիւտին համեմատ՝ թրքական Քլաֆ ցեղը ծնունդ տուած է Կրէքներուն կամ Կրիքներուն, այսինքն Յոյներուն:

Հոնտոնեան շարաթաթերթը, Նիւր Իսթ Էլիտ Իմսիա, որմէ այս տողերը կը քայլենք, իր կողմէ խորհրդածութիւն չընեն այս մասին: Ան դիտել կուտայ միայն թէ Անգարայի Ժողովին մէջ պէտք եղածին չափ չի քննուեցան այն փաստերը որոնց համեմատ աշխարհիս ներկայ քաղաքակրթութիւնը թրքական ծագում ունեցած կ'ըլլայ: Անցողարար յիշուած է սակայն գոյութիւնը Պլաֆիսէֆալիֆ այսինքն Կարճագոյու զանկերու, որով Ալպեան ցեղը կը նոյնանայ թրքանին:

Այս տարուան Յուլիս ամսուն էր որ Անգարա գումարուեցաւ Պատմութեան ուսուցիչներու Ժողովը, քննելու համար նոր պատմութեան դասերուն արդիւնքը առաջին տարին: Ուսուցիչներուն մեծ մասը լիապէս համաձայն գտնուած է նոր տեսութեան. ուրիշներ, թէեւ անկախ կամ չէղոք դիրքի վրայ՝ ծանրացած են թրքական եւ իսլամական քաղաքակրթութեանց կատարած դերին վրայ: Իսկ ուսուցիչներէն ոմանք, թուով աւելի քիչ, տարակուսական կամ քննադատական կարծիք յայտնած են: Ասոնց հասցէին ուղղուած են յանդիմանական խօսքեր, եւ կ'ըսուի թէ ասոնցմէ ոմանք, որ Իսթանպուլի Համալսարանին մէջ դասախօսներ են, հաւանօրէն պաշտօնանկ պիտի ըլլան:

Մենք կը նախընտրենք, վերոյիշեալ անգլիական թերթի օրինակին հետեւելով, գգուշանալ խորհրդածութեանէ այս մասին: Պիտի ուզէինք իմանալ միայն թէ Ընդհանուր Ազգաց այդ նոր Պատմութեան մէջ զոնէ համեստ անկիւն մը շնորհուած է մեզի, Հայերու, եւ որեւէ կարգ մը, հեռաւոր կամ մերձաւոր ցեղակցութիւն մը Թուրքերուն հետ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՒՎԸՐ ԱՐԳԵԼԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Օգոստոս 11 ին, Մր. Հուլիսը հրատարակային հանդէսի մը մէջ ընդունեց նախագահական թեկնածութեան պաշտօնը, Երկրորդ շրջանի մը համար, զոր իրեն կ'առաջարկէ Հանրապարական կուսակցութիւնը:

Այս առթիւ Մր. Հուլիսի արտասանած ճառը, որ իր քաղաքական ծրարքին ամփոփումն է, առաւելապէս կը ծանրանայ արգելականութեան հարցին վրայ, եւ զինք կը ներկայացնէ իրբեւ նորադարձ հաւատացեալ մը: Իր արտայայտութիւնը ոմանց պատճառեց զարմանք եւ ցաւ, իսկ շատերու՝ ուրախութիւն:

Հանրապարական կուսակցութեան ուղեգիրք՝ Ար-

գելականութեան հարցին նկատմամբ կը պարունակէր երկդիմի եւ առաձգական բանաձեւ մը: Հոն կը շեշտուէր ժողովրդին իրաւունքը՝ իր կարծիքը յայտնելու, եւ կ'առաջարկուէր որ Գոնկրէսին կողմէ նահանգային իշխանութեանց ներկայացուի բարեփոխեալ բանաձեւ մը:

Նախագահ Հուվրը չի գոհանար ատով: Նա կը թեւադրէ որ ամէն նահանգ իր ուղածին պէս լուծէ հարցը, պայմանով որ դրացի նահանգներ չի դժուարացնեն նահանգին որոշումներուն գործադրութիւնը: Նոյնպէս՝ պայման կը դնէ որ հին գինետուններու սրատեմը չի վերահաստատուի:

Մը. Հուվրը խոստովանեցաւ որ կատարուած այնչափ ջանքերուն եւ գոհողութիւններուն հակառակ՝ Ար-

գելականութեան օրէնքը հաճելի չեղաւ ժողովրդին մեծամասնութեան, չարգիլեց ոգելից ըմպելեաց գործածութիւնը, եւ ծնունդ տուաւ գեղծարարութեանց, օրինալանցութեանց, կաշառակերութեանց, ոճրագործութեանց: Այս կերպով՝ նա պարտութիւն կը խոստովանի: Չորս տարի առաջ կը յուսար իրագործել Սահմանադրութեան «Տասնեութերորդ Յաւելուածին բարձր նպատակները»: Հիմա կ'ընդունի որ ապարդիւն մնացած են այդ ուղղութեամբ փորձուած միջոցները: «Չեմ կրնար հաւանել որ այս դրութիւնը շարունակուի» կ'ըսէ Նախագահը, եւ որոշապէս կը հուշակէ փոփոխութեան մը պէտքը:

Նախագահ Հուվրը, այս անվերապահ յայտարարութեամբ ապահոված կ'ըլլայ պատկառելի թիւի մը յաւելումը իր հիացողներուն վրայ:

ՀԱՅ ՄՂԱԿՈՅԹԻՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼԵՐԸ

Գրեց՝ Ե. ՏԻՇՈՅԵԱՆ

Հայեր առաջին անգամ Ն. Ք. եօթներորդ դարու վախճանին արեւմուտքէն գաղթելով՝ եկան հաստատուեցան իրենց պատմական հայրենիքին մէջ, ուր նորեկ ցեղին մշակութային զարգացման համար արդէն լաւագոյն գետին մը պատրաստուած էր:

Երասխի դաշտագետինն ազգային - պետական տեսակէտէ ահազին արժէք ունի: Ետքէն Այրարատեան նահանգ կոչուած երկրամասը Հայաստանի մէջ միակ տարածուն դաշտագետինն է որ կրնայ սնուցանել հոծ ու միատարր ընդարձակ ազգաբնակչութիւն մը եւ այսպէս արտադրել միութեանական մեծ մշակոյթ մը: Հայաստանի մնացեալ մասերը չափազանց այլասեռ են: Ոչ Խարբերդի դաշտը, ոչ Վերին Տիգրիսի աւազանը եւ ոչ իսկ Վանի ծովուն շրջակայքը կրնային բաւել լայնածաւալ պետութիւն մը կառավարելու սահմանուած զարգացեալ ազգութեան մը բնակավայրն ըլլալու: Ուստի Հայ ազգին բարգաւաճման ու տեւականութեան տեսակէտէն հարկ անհրաժեշտ էր շատ կանուխէն տիրանալ Երասխի գետահովիտին ու մինչեւ անգամ այդ մեծ գետին ամբողջ աւազանը միանգամ ընդմիջտ ապահովել Հայ ազգութեան համար: Ինչպէս Գարագաշեան կը դիտէ, պատմական Հայաստանի մայրաքաղաքները, — Արմաւիր, Երուանդաշատ, Արտաշատ, Վաղարշապատ, Գուին, Անի, (եւ ներկայիս՝ Երեւան) — կը գտնուին Երասխի կամ անոր ճիւղերէն մէկուն վերայ: Իսկ ուշագրաւ պարագայ մըն ալ սա է որ ամէն անգամու օտար տիրապետութենէն ետքը երբ Հայաս-

տան նորէն իր անկախութիւնը ձեռք կը բերէ, ազատագրական շարժումը միշտ Այրարատեան նահանգէն իր սկիզբը կ'առնէ: Ուստի նախախնամական բան մըն էր անշուշտ որ Հայ-Արմէնք արշաւանքի նախնական թափին, բացառապէս նպաստաւոր պարագաներու ներքեւ, բռնած էին Այրարատեան դաշտագետինը, եւ Աքեմենեան տիրապետութենէն բաւական առաջ, ինչպէս ըսինք՝ հաւանօրէն խնամութեան ու խաղաղ փոխանցումի միջոցաւ, Արգիստիսինա (Արմաւիր) կարեւոր կեդրոնին տիրացած:

Հայ-Արմէնք Հայաստան գաղթելէ առաջ թերեւս Գաղապետներ կամ ցեղապետներ միայն ունէին: Բայց Եփրատէ արեւելք հաստատուելէ անմիջապէս ետքը թագաւորութիւններ հիմնեցին, որոնց մէջ կը թուի թէ ամենակարեւորն էր այն որ Արմաւիրն ունէր իբրեւ կեդրոն: Քիչ յետոյ Մարաց թագաւորը Կիւքսար, իր պետութեան սահմաններն ընդարձակելու ելլելով, հարկատու ըրաւ Հայոց այս թագաւորութիւնը (ն. Ք. 585-էն առաջ): Թէեւ Հայոց թագաւորը ետքէն (ն. Ք. 560) ի տեսները) փորձեց ազատիլ հարկատուութենէ, սակայն չյաջողեցաւ, եւ երբ անկէ ինը տարի յետոյ Մեծն Կիւրոս Մարաց ձեռքէն իլելով Երանի գերիշխանութիւնը՝ Պարսից դարձուց, Հայոց թագաւորութիւնն այս անգամ ալ Պարսից հարկատու եղաւ: Այսու ամենայնիւ, քանի որ Հայոց գահաժառանգ արքայորդին Տիգրան սերտ բարեկամն էր Կիւրոսի եւ անոր օժանդակեց Լիւդիոյ եւ Բարբլոնի պետութեանց նուաճ-

ման գլխին մէջ, Պարսից վեհապետը թէ ասորի յաճախէ լինելով վաղեմի բարեկամութեան ի սկիզբէն յայտնեց որ ոչ յայնչեալ չարութիւնը կ'ըզուրկուի, հայտնի չալիս Պարսից պետը պաշտօնը սխալ միտքով չի արժանացնել իր ժողովուրդին: Հայ-Արմէնի վեհապետը յայտնեց որ չի կարող ընդհանրապէս քաղաքացիութիւնը հանձնել անորոշ անձինքն, որոնք անտեսելի են իրենց իրաւունքները, Վանի կեդրոնական դիրքը նորէն կարեւորութիւն ստացաւ, ուստի կ'երեւի թէ Տիգրան կամ յաջորդը զայն ամրացուց եւ իրեն երկրորդ մայրաքաղաք դրաւ:

Սակայն ն. Ք. 516 ին Դարեհ Վշտասպեան սաստիկ պատերազմով կործանեց Հայոց թագաւորութիւնը: Այսպէս, Արմենական հայրստութիւնը շատ կարճատեւ եղաւ եւ իր տեղուորութեան ամենամեծ մասին՝ մարապարսկական գերիշխանութեան հարկատու: Այնուհետեւ Հայաստան, ամբողջ Աքեմենեան շրջանին՝ մինչեւ ն. Ք. 331, այսինքն՝ գրեթէ երկու հարիւր տարի իբրեւ Պարսից պետութեան նահանգ կառավարուեցաւ Պարսիկ սատրապ կուսակալներով:

Բայց Հայոց թագաւորութեան կործանումը ու երկրին Պարսից պետութեան նահանգ դառնալը բոլորովին դժբախտութիւն մը չեղաւ: Այդ պետութեան հիմնադիրներն արդարապէս ու աշխարհաչէն իշխաններ էին, եւ սատրապներն իրենց յանձնուած ազգութիւններն ընդհանրապէս կր կառավարէին համակիր ոգիով, կր խորհէին ու կ'աշխատէին անոնց բարօրութեան համար: Պարսկական դրօշն ուր որ ծածանէր, հոն խաղաղութիւն կր տիրէր. ամէն մարդ իր բնիկ լեզուն կր խօսէր ու հայրենի աստուածները կր պաշտէր: Հասարակ ժողովուրդներն իրենց վաղեմի սովորութիւնները կը պահէին, եւ վէճերը բնիկ ատեններու առջեւ ու սոհմային օրէնքներու համեմատ կր տեսնուէին: Իրաց այս վիճակին լաւագոյն ապացոյցը սա է որ այդ երկու դարերու միջոցին Հայաստանի պատմութիւնը լուռ է:

Միակ բացառութիւնը կրնայինք համարել Կրասեր Կիւրոսի իր եղբոր Արտաշէս Բ. Ուշեղի ղէմ ապստամբութեան իբրեւ հետեւանք Յունաց Բիլլուն նահանջը Հայաստանի մէջէն՝ ն. Ք. 401 - 400 ձմրան: Այս ղէպքը թէեւ անուղղակի միայն վերաբերութիւն ունի Հայոց քաղաքական կեանքին հետ, որովհետեւ Հայաստանի շուրջամէջ մասը խաղաղ արշաւանք մըն էր լուր, սակայն Քսենեփոն, որ այդ նահանջին գլխաւոր առաջնորդներէն մէկն ըլլալով, ղէպքին մանրամասն նկարագրութիւնն րրած է, այս կերպով մեր ազգին մշակութային վիճակի մէկ հանգրուանին գրեթէ լուսանկարչական մէկ պատկերը մեզի կուտայ. ինչ որ խիստ հազուադէպ պատահող բան մըն է հին պատմիչներուն քով, եւ հեղինակը մեր մշտնջենական երախտագիտութեան արժանի կը կացուցանէ:

Երբ Հայ-Արմէնք Եփրատէ արևելք արշաւեցին, հարկաւ ամէն մեծ կամ պղտիկ ցեղ ունէր իր գեղապետը: Արշաւանքին առաջին թափն անցնելէ յետոյ երբ ժողովուրդը քիչ թէ շատ խաղաղ կենցաղավարութեան սկսաւ, ցեղապետներն եղան տաճուտէր իշխան: Մեր պարագաներու բերմամբ միացեալ ու դաշնակցային թագաւորութիւն մը կազմուեցաւ, ինչպէս միշտ պատմութիւնը ցոյց տուցաւ:

տահան է հեղեւրոպակսն բոլոր ազգերուն մէջ, նահապետները բոլորովին չարախօսելոյն իբրև ժառանգական իրաւունքով են, հայտնի պարզապէս անհայեցիկ թագաւորութիւն իրաւասութեամբ Սրբէն Հայաստանի սկիզբէն սկսած մասնաւոր կապուածութիւնը եւ ժողովուրդը: Ծաղուծով սկսած այս աշխարհի տարրերը բազմապէս այլապէս կ'ընդհանրուէին կուտային իւրաքանչիւրը մէկմէկ մեծ կամ փոքր դաստի տէր բազմաթիւ աւատական իշխանութեանց կամ ազգային բառով նախապալարութեանց գոյանայուն: Երբ վերջապէս Հայաստան Աքեմենեան պետութեան նահանգ եղաւ, նախարարներն իրենց ցեղերուն ու կալուածներուն ներքին կառավարութեան մէջ առաջուրեւնէ ոչ նուազ ազատ թողուեցան, որով ամէն նահապետ աւանդական սովորութեանց համեմատ կր դատէր իր ժողովուրդը եւ ուզածին պէս կր մատակարարէր ցեղին կալուածոց հասոյթները: Այսպէս, Պարսից գերիշխանութիւնն ալ վաւերացուց եւ տեւական դարձուց Հայոց քաղաքական կազմակերպութեան այդ բնորոշ յատկանիշը:

Աքեմենեանց ներքեւ Հայաստանի քաղաքակրթական զարգացման մէջ իբրեւ կարեւոր ազդակ մը պէտք է յիշել նաեւ սա պարագան թէ Հայաստանի սատրապներն ընդհանրապէս Աքեմենեան գերդաստանին կամ անոր խնամիներէն կ'ըլլային: Առաջին սատրապն եղած կ'երեւի Դարեհ Վշտասպեանի աները Նիւդաուսէս, եւ Ստրաբոնի աւանդութեան համեմատ՝ ասոր սերունդը, Արտաքսէս գեղապետն, Արեւելեան Հայաստանի ժառանգական փոխարքաներն եղած են Դարեհ Վշտասպեանէ, մինչեւ Մեծն Աղեքսանդր: Ասոնք հաւանորէն Պարթեան թագաւորներուն պէս կրկին ոստաններ ունէին, Վան եւ մանաւանդ Արմաւիր: Հայաստանի արեւելեան մասին բերդերէն ու քաղաքներէն շատերն, իրենց անուններէն դատելով, այս սատրապներուն կր պարտին իրենց շինութիւնը կամ վերաշինութիւնը: Գալով Արեւմտեան Հայաստանի, Յունաց ղէմ Քսերքսէսի հրոշակաւոր արշաւանքին առթիւ (483 ին)՝ Հերոդոտոս կր յիշէ թէ Արմէնք (Հայք) եւ Փոնդիքացիք կր գտնուէին «միեւնոյն հրամանատարի ներքեւ, Արտոքսէսի, որ Դարեհի (Վշտասպեանի) ղուստերէն մէկուն ամուսինն էր»: Արտոքսէսը ներքինին Արեւմտ. Հայաստանի կառավարիչը, մէկն էր երեք աւագանիներէն որոնք ն. Ք. 124 ին գահ բազմեցուցին Դարեհ Բ. Ուշեղը: Քսենոփոնի արշաւանքին ատեն Արեւմտ. Հայաստանի կառավարիչը (HYPARCH), Տիւրքազ, Պարսից թագաւորին սիրելին ըլլալով՝ արքայալայն առանձնաշնորհումներ կր վայելէր (գուցէ բացառաբար), — փառաւոր արքունիք Եփրատի (Արածանույ) եզերքը, արծաթոտ մահճակալի վրայ պարկիլ, արծաթ բաժակէ խումբիլ, յատուկ հացարար, մատուցակ եւայլ պաշտօնեաներ ունենալ: Միակ Դարեհ Կողոմանոս, Աքեմենեան վերջին թագաւորն, իր երեխտասարդութեան ատեն Կաղուսեանց ղէմ մեծ քաջութիւն ցուցուցած ըլլալով՝ ասոր ի վարձատրութիւն սատրապ կարգուեցաւ Արեւմտ. Հայաստանի վրայ:

Լէմանի եզերքէն

ԼԷՄԱՆԻ ԵԶԵՐՔԷՆ

Հ Ա Մ Ի Ո Յ Ր Ի Ա Ր Ա Ր Ո Ի Ա Ծ Ը

Որ մրվկաւ էլիւք գատուած . . .

Ինչպէս է ն ցնցիչ դրուագներով հիւսուած ֆիլմեր, ընդհանրապէս, համբոյրի յուզիչ արարով մը կը վերջանան, այդպէս եղաւ Լոզանի Համաժողովը:

Փրկարար լոյսը, երեք շաբաթ երեք օր ամպերու ետեւ պահուրտուք խաղալէ յետոյ, իջաւ վերջապէս Ուշիի երկինքէն եւ պայծառացուց պատմական զղեակը:

Տասնեութր պետութեանց այս ողջագուրանքը, իզի՛ւ չըլլայ եւեթ ֆիլմի երեւոյթ մը, այլ իրապէս եւ նշմարտապէս, եղբայրութեան երգիչ մեր անմահ քերթողին գերագոյն ըզմանքին համաձայն, —

. . . Ամէն յիս, չար ու նեղ
Ի մի համբոյս ցլուիմ ի բաց:

* * *

Հրաշքը որ անձկանօք կը սպասուէր, կատարուեցաւ հինգշաբթիէն ուրբաթ լոյս: Գերման պատուիրակութիւնը ամբողջ գիշերը հաղորդակցութեան մէջ էր Պէռլինի հետ, որ վերջապէս յետս կոչեց իր վերջին անկարելի պահանջը: Եւ ուստի, ուրիշ պատեհ ժամութողով Վէրսայի Ը. Գլխուն ամբողջական ջնջումը, շնորհ յօգուածին փոխարէն կը յօժարէր վճարել միմիայն ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՌԻ Ռայխմարք, իբր վերջնական հատուցում:

Գերմանիա տեղի տալ հարկադրուեցաւ, համոզուելով թէ պնդումը իրօք պատճառ պիտի տար խրգման, որուն պատասխանատուութիւնը եւս պիտի բարդուէր ջնջել ուզած «պատասխանատուութեան» վրայ: Գուցէ առ ոչինչ գրէր երկուքն ալ, եթէ լուրջ նկատումներ չըլլային իր առջեւ: Իրեն «համակիր» Անգղիա Վստահութեան Դաշինք կը կոչէր ահա Ֆրանսայի հետ, գործակցելու համար Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական մարդին մէջ: Գերմանիա որ Ֆրանսան պաշարում»ի ենթարկելու մտօք եկած էր Լոզան, ինք պաշարուած մնաց, ինչպէս բացորոշ յայտնի եղաւ հինգշաբթի իրիկուն գումարուած Վեցերու նիստին մէջ, Մ. Մաքսօնալտի արտասանած վերջին վճռական ճառով, որքան ալ դիւանագիտորէն յայտնուած ըլլար ան, sous - entendu! — Միւս կողմէն, իրենց «համակիր» Ամերիկա պիտի թթուէր եթէ խզուէր Լոզան իր պատճառով, ինչ որ մեծապէս պիտի հակադէպ ժընէփի դործին, քանզի Հուվրո պաշտօնապէս չի մօտենալով հանդերձ Լոզանի, ժընէվը գլուխ հանել կ'աճապարէր, ու Գերմանիա անվերապահ ջատագովը եղած Հուվրոն վերջին պատգամագրին:

Ոչ նուազ կարեւոր ուրիշ նկատելի պարագայ մը, որուն թէեւ տողընդմէջ կ'ակնարկուէր Լոզանի մէջ, սակայն ինչպէս բացորոշ կ'երեւայ Անգղիոյ վարչապետին — որպէս համարատուութիւն փարլամէնթին առջեւ — ըրած յայտարարութենէն, ծրագրուած այս բո-

լոր կարգադրութիւնները հիմնուած էին այն գորաւոր Ակնկալութեան վրայ, թէ՛ Ուշիի վերջին պիտի հաճի նկատողութեան առնել Եւրոպական պետութեանց այս «Gentleman Agreement»-ը, Մ. Մաքսօնալտի սիրական յորջորջումով: Այս ակնկալութեան գօրութիւնը նախ կը գտնուի Եւրոպայի անկարգութեան մէջ, ինչպէս հատուցմանց 90 առ հարիւր ջնջումը Գերմանիոյ անկարողութեան առջեւ: Ալմատան վերմէք Ալլախա մախսուս: Երկրորդ, քանի որ «վեհանձնութիւն» մըն ալ կայ բաշխումի մէջ . . . ինչ որ կարելի չէ գանձել — «Ալմատորդընը պաղըչլամագ» — Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը մեծագոյն ապացոյցք տուած է արդէն, որպէս մեծագոյն նէկթիւմէր աշխարհի, ուչ բայց վերջապէս միջամտելով համաշխարհային պատերազմին, եւ դուրս գալով անկէ առանց բաժին պահանջելու աւարէն, ի սէր աշխարհի խաղաղութեան: Noblesse oblige!

Եւ ուստի, Լոզանի ձախողանքը աւելի հեռու պիտի մղէր Աբերիկական Եւրոպայի դործերէն, եւ աղկէ ոչ նուազ պիտի տուէր Գերմանիա, որ շնորհիւ Հուվրոն Եւրոպայի թրագիւղի շունչ առաւ, ու համարձակեցաւ յայտարարել, — Non Posimus! Մինչ այդ ձախողանքը իրաւունք մը աւելի պիտի տար Ֆրանսայի ընդդիմանալու Հուվրոն վերջին հրամանագրին տրամադրութիւններուն քանի որ Գերմանիա եւս գինուելու հաւասար իրաւունք կը պահանջէր:

Ահա թէ վերահաս «հրաշքը» ինչ հարկադրանքներու հետեւանք էր:

* * *

Յուլիս 8, ուրբաթ մութնուլուսուն մամուլին հաղորդուած էր Գերման տեղատուութիւնը: Ու երրորդ անգամ ըլլալով, առաւօտեան թերթերը կ'ողջունէին հոգեդարձ Լոզանը: Սակայն Վեցերու նիստը չէր վերջանար: Նախարարահին մէջ օրագրողներու հոյր անհամբեր ելքին կը սպասէր: Մի գուցէ կեղակարծ նոպայ մը եւս վրայ հասած ըլլար: Ժամը 2 . . . վերջապէս կ'երեւայ Մ. Հէրիօ, ժպտուն: Ու փոխանակ անցնիլ փութալու մամուլի ցանցէն, կանգ կ'առնէ այս անգամ . . . Իայց կ'արժէ արձանագրել այս դրուագը:

Ladies first! Միշտ եւ ամենուրեք: Ուհի թղթակիցներ միշտ առաջին կարգն են արդէն, որոնց հարցապնդումներէն խուսափելու համար Ֆրանսայի վարչապետը գուզէ այնքան չէր նեղուած Խորհրդարանին առջեւ: Այս անգամ, սակայն, երբ կը ծառանան իր առջեւ Ֆրանսայի Նիքա Տիթման, Վոլֆի նշանաւոր խարտեաչ Ամագոնը, եւ Մատուազէլ Գլուս Ալէն, Փալիգի նոսնահասակ շնորհալին, խանդաբորբ Հէրիօ չորթունքները կ'երկարէ, ըսելով,

— Եթէ թոյլ կուտաք, երկուքդ միասին պիտի համբուրեմ: Ու Միջագոյնի Մամլոյ ներկայացուցիչներու ծափերով կը կատարուի արարողութիւնը:

Այս խորհրդաւոր համբոյրը կը խորհրդանշէ փայփայտուած վախճանը: Յրանսա անգամ մըն ալ կը վսեմանայ:

Դաշնագրին հիմերը դրուած էին վերջնապէս: Մանրամասնութեանց ճշդումը եւ համաձայնագրին ձեւաւորումը, որոնք այնքան դիւրին գործեր չէին, կէսօրէ վերջ ա'լ կը գրաւեն դեռ քանի մը ժամեր, մինչեւ որ ամբողջութիւնը կը յանձնուի ձեւի վարպետ փորձագէտներու, վստահ ասոնց հնարամտութեան, այնպէս մը բանաձեւելու որ պետական արժանապատուութիւններ գերծ մնան վիրաւորանքներէ: Այս վերջիններու յետմիջօրեայ գործունէութիւնը աւելի մեծ եւ տաժանելի եղաւ գուցէ, որքան չէր եղած երեք շաբթուան ընթացքին: Վաւերաթղթերը պէտք էր պատրաստ ըլլային եւ օրինակները ենթարկուէին պատուիրակութեանց վերջնական նկատողութեան, վերջին ամբողջական նիստէն առաջ, որ պաշտօնապէս պիտի գումարուէր նոյն գիշերը ժամը Գ-ին:

Նոր երկիւմք եւ նոր երկիր, հիմերը անցան եւ ամէն բան նոր եղաւ:

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Շարաթ առաւօտ, Ստորագրութեան արարողութենէն առաջ խորհրդաւոր արարուած մը տեղի ունեցաւ Ուշիի դղեակին մէջ, Լոզան քաղաքին կողմէ, հանդիսաւոր կերպով: Չորս դարու հնութեամբ, պատմական կարեւորութիւն ունեցող կնիք մը բերուեցաւ Քաղաքապետարանէն, եւ ստորագրելի դաշնագրին վաւերաթուղթերուն ներքեւ դրուեցաւ, ի ներկայութեան քաղաքապետական պաշտօնատարներու, Սորհրդաժողովի քարտուղարութեան, եւ Բրիտանական հիւպատոս Մ. Կայանի, որ անգամ մըն ալ առիթ ունեցաւ իր պատկառելի մօրուքը շարժելու ի ներքող պատմական քաղաքին, ուր հաստատուած էր յիսուն տարի առաջ իրբեւ սեղանաւոր, ու միանգամայն հիւպատոսութեան փառքը կը վայելէր քառասուն տարիներէ ի վեր:

Այս կնիքը յատկապէս շինուած էր 1525ին երբ տակաւին Վօ Քանթօնը մաս չէր կազմեր Հելվէտական Դաշնակցութեան — կնքելու համար դաշինքը Համաֆաղաֆաղիութեան, Պէնն եւ Ֆրեպուրկ քաղաքներու հետ, յօգուտ հասարակաց խաղաղութեան եւ ի հաստատութիւն բարի դրացիութեան վաղեմի յարաբերութեանց:

Կնիքը կը կրէ Լոզանի խորհրդադրոշմ, քաղաքին աւանդական կարկանդակը, համեստ տունի հաց, ու վերեւը փիւնիկ թռչունը, ընտանեկան ակութիւն մոխիրներէն դուրս եկած, եւ շուրջնակի գրուած լատիներէն, — Կնիք վասն Աստուածային փառաց:

Լոզան քաղաքը այս արարողութեամբ կնքաւայր կը հռչակուի Դաշնագրին, որ պիտի ստորագրուի կէս ժամ վերջ, Պօրիված Փալասի մէջ, ուր կատարուած էր խորհրդաժողովին բացումը: Լոզան անգամ մըն ալ պատմութեան կանցնի այս կնքահայրութեամբ:

Ժամը 10 ին կը հնչեն Քաթէտրային զանգակները, որոնց զօղանջները կ'իջնան Ուշի, կը թափանցեն մինչեւ սրահը, ուրկէ եւս Ռատիօն կը բերէ զանոնք մեղի

աւելի գօրաւոր, իրբեւ քէնօր: Հոն են արդէն քաղաքին պաշտօնական եւ օտար դիւանադիտական մարմինները, Միջադպային Մամուլի ներկայացուցիչներ, հրաւիրեալներ եւ . . . ուհիներ: Ու մեղի, բացականերու համար, կը նկարագրուի սրահը, մինչեւ Փօն Փափէնի գծաւոր ֆուքիւլը, բազմած Հէրիօթի քովիկը, որ Մաքստօնալտի աջ կողմն է, աջ բազուկը . . . : Սրահին մէջ տեղը մահկաձեւ փոքր սեղան մը, որուն զոգաւոր կեղրոնը դրուած է միակ աթոռ մը, ուր կուգայ բազմելու Մ. Մաքստօնալտ — անխուսափելի արարողական երեք ելեւէջներէն յետոյ աւանդական մուրճին — նախագահելու համար ստորագրութեան արարողութեան, իր ձախ կողմը ոտքի վրայ Սրբ Մօրիս Հանքիյ, Սորհրդաժողովին քարտուղարը:

Առաջին ստորագրութիւնը կը դնէ Մ. Մաքստօնալտ, յանուն Բրիտանիոյ: Ապա կուգան, Պելճիգայէն սկսելով, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Ֆրանսա, Գերմանիա, եւ այսպէս բոլոր պատուիրակութիւններ, որոնց պետերը կը ստորագրեն միայն, նստելով սեղանին կորնթարթ կողմը դրուած միակ աթոռին վրայ, նախագահին դիմացը, եւ ամէն անգամ Սրբ Մօրիս Հանքիյ կը ծոխ, պիւվալը միշտ ձեռքին մէջ, մշտաժպիտ, չորցնելու համար դրուած ստորագրութիւնը:

Ապա, Մ. Մաքստօնալտ կրկին կը գրաւէ նախագահական աթոռը, եւ իր ճառէն առաջ կը կարդայ հեռագրի պատճէն մը, ուղղուած Հէլվէտիոյ նախագահ Մ. Մօթայի, — հրաժեշտի պատգամ մը յանուն Սորհրդաժողովին, եւ ջերմ երախտագիտութիւն Հէլվէտեան ժողովուրդին, շնորհուած ջերմաջերմ ասպնջակաւնութեան համար:

Եւ ապա կ'արտասանէ իր է'ն հոյակապ ճառը, զոր խօսած ըլլայ երեք ժողովրդական վարչապետը Բրիտանական Կայսրութեան, իրր յառաջարան ի վեր հանելով խորհուրդը Լոզան քաղաքի պատմական կնիքին, որ դրոշմուեցաւ այսօր Լոզանի դաշնագրին ստորեւ: Հատուկտոր ամփոփոյթը զոր կուտանք հոս, գէթ գաղափար մը կրնայ տալ վսեմ «Հուսկ բանք»ի մասին:

«Այս կնիքը մեծ դաս մը կը բերէ մեղի դարերու մեջէն, թէ՛ միմիայն նիւթական տեսակէտներով կնքուած դաշինքներ չեն կրնար ապրիլ, եթէ չի յարուցանեն անոնք նոյն ատեն կենսական նոր ուժեր մշտական գործակցութեան մը հոգեկան — զաղափարական — բարոյական գետնի վրայ, որով միայն յարաճուն բարօրութիւն կը վայելին դաշնակցող ժողովուրդներ: Ահա՛ կնիքը, որ կը վկայէ այս ճամարտութեան, այդ դաշինքին «բարի դրացնութեան» օրինակովը, թէ ո՛րքան անձա՞ծ է 400 տարուան մէջ այդ կենսունակ ոգին, բարօրութիւն տալով ժողովուրդին . . . :

«Պատմութեան էջ մը գրեցինք այսօր այս քաղաքին մէջ, որ կը կոչուի Լոզանի դաշնագիր: Դաշինքը զոր կնքեցինք, պէտք չէ որ նկատուի ան իրր վերջին գլուխը հին մատենանի մը, այլ Նոր Գիրքի մը առաջին գլուխը: Պէտք չէ որ այսուհետեւ փորձենք ծանր բեռներ դնել ունէ մէկու ուսին վրայ: 1919 թն ի վեր, փորձառութիւնը մեղի ցոյց տուաւ ոչնչութիւնը անպակաս գումարներու այն փոխանցումներուն, որոնք չէին համապատասխաններ զուգահեռաբար շարժման մէջ դրո-

ուժ ապրանքներու արժէքին, որ ենթադրութեանց վրայ միայն հիմնուած էր: Այդպիսի փոխանցումներ, ինչպէս փորձով տեսանք, պատուհաս են ոչ միայն պատժուող ժողովուրդներու համար, պատժուող ու պատժող ազգի մը համար, այլ յարանուն տառապանքներ բոլոր էյանցաւորներէն զատ, պատասխանատուութենէ անմասն անմեղներու համար...:

Վինչ որ ըսի ցարդ, հոս, թարգմանք միայն եղայ, ի պաշտօնէ, Սորհրդատողովին բմբունումներուն, ընդհանրապէս: Կ'ուզեմ սակայն բան մը ըսել մասնաւորապէս, իբր վերջին խօսք, պատույ խօսք, յանուն այն երկրին զոր կը ներկայացնեմ այսօր:— Սառնուիլ չեմ ուզեր բնաւ ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն, բայց կ'ուզեմ ձեռք կարկառել աջ ու ձախ, հաւասարապէս, օգնութեան հասնելու զբացիներուս, նիւթապէս թէ բարոյապէս, որպէսզի յաջողինք փակել տնտեսական եւ ելեւմտական դժուարութիւններու շա՛տ երկար ու տատանելի գլուխը: Յուսանք, ու մանաւանդ ջանանք որ

այս Սորհրդատողովը, որուն նախագահելու պատիւը շնորհեցիք ինձի, նո՛ր, նոր շրջան մը բանայ որ առաջնորդէ դէպի խաղաղութեան եւ ապահովութեան դարաշրջաններ:»

Մտախոհութեամբ չի դադրած, ոտքի վրայ է արդէն Մ. Հէրիօ, պաշտօն ստանձնած ըլլալով բոլոր պատուիրակութեանց կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելու նախագահին, քարտուղարին, փորձագէտներուն: «Քանզի անոնք տարին մեծագոյն ծանրութիւնը: Մ. Մաքտոնալտ փոխադարձելով կ'աւելցնէ իր ալ գնահատանքը Սորհրդատողովի դիւանին, չմոռնալով յիշել Մամուլը «որ գիտցաւ իր դերին լրջութիւնը պահել»:

Ու սիրական մուրճը նախագահին ձեռքին մէջ, վերջին անգամ ըլլալով, կ'ելլէ ու կ'իջնէ երիցս, ըսելու համար, — Երթայք ի խաղաղութիւն: Տէր ընդ ձեզ: Լիցի սէր:

Լոզան ԽՕՍՆԱԿ

ԱՐԵՒԵԱՆ ԹՂԹԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Սիրեցեալ Տիկին,

Ամուսինս՝ Պր. Արեւեան կը թելադրէ որ ձեր յուզիչ նամակին ես պատասխանեմ: Յանձն կ'առնեմ սիրով, ոչ թէ հեղինակաւոր խորհուրդ մը հաղորդելու յաւակնութեամբ, այլ անկեղծ կարեկցութիւնս յայտնելու փափաքով: Ես ալ մայր եմ եւ գիտեմ թէ մօր մը գերագոյն հրճուանքը եւ արդար հատուցումն է՝ տեսնել իր զաւակներուն օր ըստ օրէ զարգացումը, մարմինով, հոգիով եւ մտքով: Մահուան կը մերձենանք՝ անոնց կեանք տալու համար, կեանք կը ստանանք վերստին՝ հաղորդ եւ մասնակից ըլլալով անոնց ապրումին: Բայց դուք, Տիկին, ու ես, մայրութեամբ ձեռք ձգուած այս բաժակին մէջ իսկ՝ կը ստիպուիք դառնութիւն ճաշակել: Տաններկու տարի եղաւ, ու ինձի համար դեռ երէկ էր, որ հողին յանձնեցի մատաղ գոտրիկս: Կը պատմեմ ձեզի իմ կսկիծս, որպէսզի արտօնուիմ մօտենալ վշտակից սրտով ձեր կսկիծին:

Յիշած չէք ձեր նամակին մէջ թէ ի նչ է բժիշկներու կարծիքը ձեր գաւկին մասին: Մտային տկարութիւններ արդիւնք են յաճախ Ֆիլիքական ծանօթ կամ թազուն պատճառներու, ճարտար եւ վստահելի բրժիշկ մը՝ պիտի ըլլայ ձեր լաւագոյն խորհրդակիցը, պիտի գտնէ եւ դարմանէ ձեր դատեր մարմնական ախտերը եւ պիտի առաջնորդէ ձեզ, եթէ հարկաւոր է, ջղային կամ մտային հիւանդութեանց մասնագէտի մը: Գիտեմ ապաքէն թէ բարձրագոյն եւ «հոգեբան» ձեւացող շտապաբաններ եւ աւագ պարտականութիւն է զգուշանալ ու չի խարուիլ այդ մեծխօսիկ մարդուկներէն, բայց չի մոռնանք նոյն ատեն թէ կան անդին լուրջ գիտնականներ որ խնամով ուսումնասիրած են փոքրիկներու մտային կենցաղը եւ ձեր գովելի համբերութիւնը

կրնայ ապահովարար առաջնորդուիլ անոնց հմտալից փորձառութեանէն:

Արդէն, քոյր իմ, ի նչ կայ աւելի հօր, բարերար եւ անպարտելի, քան բուն ձեր այդ համբերութիւնը: Ինչո՞ւ վհատիլ, ժամանակը ինքնին ձեր զօրավիգն է, օր մը թերեւս, թէեւ քիչ մը անագան, այդ մանկան հարցումներուն յաջորդէն աւելի հասուն խորհուրդներ, օր մը թերեւս ձեր աղջնակը ի յայտ բերէ անակնկալ ընդունակութիւններ, գերազանցէ ձեռագործի կամ գեղարուեստի մէջ, փայլի հո՛ն ուր մտքն աւելի հոգին կը ներշնչէ: Մարդկային միտքը, աւաղ, կը զբաղի յաւէտ մանկան մը պարզ հարցումներովը, գիտութիւնը անսահման է իսկ մենք երէկուան նորեկներ, երախաներ ամէնքս ալ գերագոյն Միտքին հանդէպ: Աստուած օգնէ ձեզի եւ ողորմի ձեր հոգեհատորին: Աստուած հեռի ընէ կսկիծը անդարձ բաժանումին:

Սրտցաւ մայր մը ես ալ՝
ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԱՐԵՒԵԱՆ

Յուլիս 26, 1932

Սիրելի Հայր,

Պր. Նորթանեան սաստիկ գայրացած է Ամերիկեան ազգին դէմ: Կը սպառնայ քաղաքական եւ ընկերային պոթքօտ ի գործ դնել եւ յետոյ բացատրել պատճառները Նոր Գիտութիւն թերթին մօտակայ թիւերէն մէկուն մէջ, ազդու խմբագրականով մը: Որպէսզի մինչեւ յիշեալ խմբագրականին հրատարակութիւնը անձկութեան մէջ չի մնաս, կ'աճապարեմ յայտնել վաւերական զրդապատճառը անհղ յուզումին: Ամերիկեան Ռամկավարական կուսակցութիւնը, Շիքակոյի համաժողովին մէջ, կ'որդեգրէ յայտազիր մը որուն մէջ կը մտնայ

կրկնել սովորական բանաձևեր ի նպաստ մեծագոյն Հայաստանի: Արդ նկատելով որ Հանրապետական կուսակցութիւնն ալ արդէն սկիզբէն ի վեր զլացած է սալ մեզ այդ գոհացումը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը կը յամարի Հայկական Հարցին գոյութիւնն իսկ անգիտանալ, կը հետեւի թէ Միացեալ Նահանգաց մէջ չիկայ քաղաքական մարմին մը որ արժանի ըլլայ վստահութեան եւ օժանդակութեան:

Պր. Ամպոտեան, անխոնջ հեզնոց, կը թելադրէ միջի յետաձգել պոյքօթի եւ յուսալ թէ գիտակից Ամերիկացիներ, կոահելով ահարկու հետեւանքները այս եպերելի գանցաութեան եւ աղաղակող լուսութեան, պիտի կազմեն անմիջապէս նոր կուսակցութիւն մը եւ քուէարկեն բանաձև մը որ լման գոհացում տայ Նոր Գիտութիւնի եւ Համախոհ օրկաններու: Բայց Պր. Նորթանեան կը մերժէ միջիթարուիլ կեղակարծ յոյսերով եւ կը յայտարարէ թէ Համբերութիւնը հատած է, թէ երբ, մէկ կողմէն՝ Շիքակոյի մէջ Ամերիկա մոռացութեան կը մատնէ մեզ եւ միւս կողմէն՝ Ժրնէվի մէջ Ազգերու Ժողովը յիսուենհինգ գոյգ բազուկներ կը տարածէ Թուրքիոյ առջեւ, կ'ապացուցուի յայտնապէս թէ մենք աշխարհի մէջ այլ եւս բարեկամ չունինք եւ ուստի վստահելի հայաստներ հայթայթելու համար պէտք է դիմենք թերեւս Տահոմէի խափշիկներուն եւ Փաթալոնիոյ խոռոմներուն: Մեր բանասէրը չի մոռնար աւելցնել նաեւ թէ ինք արեւմտեան ցեղերուն դատապարտելի անտարբերութիւնը զգացած է անով՝ որ նախապանեան վարկածը կ'ընդունուի Զաքարիական պապանձումով: Այս է իմաստը Պր. Նորթանեանի երկարածիգ բանախօսութեան եւ ակնեբեւ է որ ժամանակ մը մեր մտային ճարակը պիտի կազմեն վերոյիշեալ կծու ամբաստանութիւնները, բողոքի տողորում եւ նողկանքի յափրացում:

Այսօր այսքան

Մի ՀրԱն

Յուլիս 30, 1932

Սիրելի Միհրան,

Յուլիս 26 թուակիր նամակիդ մասին երկու փոքրիկ առարկութիւն պիտի բնծայեմ: Նախ որ պէտք եղածէն աւելի հակիրճ էր, գիտնալու էիր թէ մենք, մանաւանդ մայրդ, քու նամակներուդ մէջ կանթեղով կը փնտռենք մանրամասն լուրեր մեր տան վիճակին, Սոնիայի որպիսութեան եւ տղոց առողջութեան վրայ եւ երկրորդական կը սեպենք Պր. Նորթանեանի ուժգին արտայայտութիւնները եւ մինչեւ իսկ Պր. Ամպոտեանի սրամիտ ակնարկները: Այս մէկ: Երկրորդ, մտքիս մէջ թեթեւ կասկած մը կ'երեւայ թէ մի գուցէ Պր. Նորթանեանի գաղափարները կը նկարագրես չափազանցեալ գոյնեղով: Իրերին է մէկ երկու բառի փոփոխութեամբ, մէկ երկու ածականի յաւելումով՝ գաւեշտի վերածել տեսութիւններ որ արդէն շատ հեռու չեն ծիծաղաշարժ ըլլալէ: Կը խնդրեմ մտածէ՛ այս խորհուրդին վրայ եւ սրբագրէ ոճդ, եթէ գիտողութիւնս արդարացի գրտնես:

Դառնանք օրուան նիւթին: Պիտի չուզէի խանգարել բարեկամիդ ցատումն ու յուզումը եթէ համոզուած

չըլլայի թէ Պր. Նորթանեանի բանախօսութիւնը, մերկացած մինչեւ անգամ ցնցող ածականներէ, կը մատնէ հոգեբանական վիճակ մը որ դարմանի կը կարօտի: Յայտնի է թէ Նոր Գիտութիւնի խմբագիրը կը պատկանի ազգայիններու այն խումբին որ տարապայման կ'ազդուի օտարներու նպաստաւոր կամ աննպաստ վրձիտներէն: Տարակոյս չիկայ թէ մեզի համար փափաքելի է որ աշխարհի հանրային կարծիքը բարեացակամ ըլլայ մեր դատին հանդէպ, բայց ողջմտութիւնը կը պահանջէ որ ընդունինք կարգ մը անվիճելի իրողութիւններ, (1) թէ անհնարին է նոյն այդ հանրային կարծիքը պահել միշտ եռացող ջերմութեան մէջ, (2) թէ ամէն մարդու ամէն մէկ ակնարկութիւնը հաւատարիմ թարգմանը չէ աշխարհի համոզումներուն, (3) թէ միամտութիւն է ակնկալել որ յիսուենհինգ ազգեր մոռնան իսպառ իրենց իրական կամ կարծեցեալ շահերը եւ գրադին միմիայն հայկական հարցով, (4) թէ անօգուտ է պահանջել որ երէկուան թշնամիները ուխտեն երբէք չի հաշտուիլ՝ մինչեւ որ լուծուի վրէժը մեր անմեղ գոհերուն, (5) թէ վերջապէս հանրային կարծիքը ամենազոր չէ եւ չի յանգիր միշտ օգտակար գործունէութեան:

Ինչ շահեցանք չորս տարի առաջ՝ երբ երկրիս Ռամկավարական կուսակցութիւնը, ընտրական պայքարին մէջ, փորձեց իր հակառակորդներուն դէմ իրր գէնք գործածել Հայաստանի անունը, եւ ինչ կը կորստնցնենք այսօր երբ նոյն կուսակցութիւնը աւելորդ կը սեպէ՝ իր շահերուն համար՝ այդ գէնքին գործածութիւնը: Ոտքով չէ որ պիտի կանգնի կամ կործանի հայ ազգը, ոչ օտարներու փաղաքջանքովը եւ նախատինքովը, եւ ոչ մեր բողոքներովը եւ աղաչանքովը: Գործնական ըլլանք, թօթափենք ցաւազար դիւրագգածութիւնը, վտարենք մեր լեղուէն ու մտքէն «հայասէր» բառը, այդ թացիկ բացատրութիւնը, սէր մուրացողներ արժանի չեն յարգանքի, ողորմութեամբ չէ որ պիտի գրաւենք մեր դիրքը ազգերուն մէջ: Մեռնի՛մ Հայաստանի այն կտորին որ անկախ է ճառախօսներու քրմահանոյքէն:

Եւ սակայն այս րսածէս չի հետեւիր բնաւ որ քէն պահենք աշխարհի դէմ, կամ քաղաքական եւ ընկերային պոյքօթի ենթարկենք այն երկիրը որուն քաղաքացիները ըլլալու արտօնութիւնը կը վայելենք: Կարելի է ազգասէր ըլլալ՝ առանց ազգայնամոլ ըլլալու: Ինքնակեդրոն կեանքը՝ մահապարտի կեանք է: Որքան ալ սիրենք Հայաստանը, պարտինք ընդունիլ թէ Հայաստանէն դուրս աշխարհ մը կայ, աշխարհ մը իր թերութիւններովը եւ առաքինութեամբ, իր սեփական հարցերովը, շահերովը եւ պէտքերովը, աշխարհ մը որ իրաւունք ունի պահանջելու մեզմէ արդար դատողութիւն եւ անաչառ վերաբերում: Կրնա նք ուրանալ Ամերիկայի դերը մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, Ամերիկա որ մեր հարիւր հազարին երկրորդ հայրենիքը եղաւ, որ ամբողջ տասը տարի ճրիպայէս տրամադրեց իր մամուլը մեր դատին պաշտպանութեանը, որ մահուան ճիրաններէն խլեց մեր անհամար այրիները եւ որբերը, որ կը խոստանայ մեր մէջէն արժանաւորներուն քաղաքացիական ամէն առանձնաշնորհու-

թիւն, որ բացած է սիրայօժար իր դպրոցները եւ համայնարանները մեր տղոց եւ աղջիկներուն առջեւ: Եթէ չեմ սխալիր՝ Պր. Նորթանեան ինքն իսկ ստացած է իր կրթութիւնը ամերիկեան վարժարաններու մէջ ու բերած չէ գայն Նախաալպանիայի:

Ով վ պիտի ըլլայ տուժողը եթէ մենք պոյքօթի գործ դնենք Ամերիկայի դէմ: Թէ քաղաքական եւ դիւանագիտական տեսակէտով ինչ պիտի ըլլայ այսուհետեւ Ամերիկայի դիրքը մեր ազգին հանդէպ՝ չեմ գիտեր, բայց քաջ գիտեմ թէ մենք ի վիճակի չենք անգոսնելու այս մեծ ազգին բարեկամութիւնը, եւ բարեկամութիւն կը չանուի՝ ոչ թէ քննով ու բողոքով այլ քաղաքավարութեամբ: Թողունք սակայն քաղաքական եւ դիւանագիտական նկատումներ, մենք այս մարդոցմէ տակաւին շատ բան ունինք սորվելիք տնտեսական, բնկերական, կրթական եւ բարոյական մարզերու մէջ: Չի մոռնանք մանաւանդ թէ մեր գաւազները Ամերիկացի են, թէ ուղե նք չուզենք անոնք պիտի որդեգրեն Ամերիկեան տեսակէտը եւ թէ հետեւաբար Ամերիկայի մասին մեր ամէն մէկ անխորհուրդ քննադատութիւնը՝ անջրպետ մը պիտի բանայ մեր հին ու նոր սերունդներուն միջեւ: Մեր արդէն ունեցած թշնամիները հերիք են մեզի, չըստեղծենք նոր թշնամիներ մեր շուրջը եւ բուն իսկ մեր տուններուն մէջ: Հասկցողին շատ բարեւ:

Ու քեզի բարի օրինակ ըլլալու համար աւելցնեմ թէ մայրը եւ ես աղէկ ենք, հանգիստ ենք, ողջ առողջ ենք ու ձեր բարօրութեան համար աղօթող ենք:

Անձուէր հայրդ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՐԵՒԵԱՆ

ՄԱՐԿԱՅԻՆ ԱՆՍՐՏՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս Մէյրիլէնտի նահանգին գիւղերէն մէկին մէջ որբեւայրի կնոջ մը տանը գոյքերը դուրս հանուեցան օրէնքի պահանջին համաձայն անուրդով ծախուելու համար, սոսկ որովհետեւ տանը վարձքը տալու անկարող էր: Իր դրացիներէն մեծկակ բազմութիւն մը եկաւ անուրդին, բայց երբ ծախողը տանը կահկարասիները մէկը միւսին ետեւէն ծախու հանեց, — անկողնակալ, ջերմոց, աթոռ, պատկերներ, եւայլն — ներկաներէն ոչ մէկը բառ մը չըսաւ, զին մը չտուաւ, այնպէս որ իւրաքանչիւր առարկայի համար որբեւայրին ինք 5 սէնթ կ'առաջարկէր, բացի մէկ անգամէն որ երկու սէնթ առաջարկեց: Եւ ներկայ եղողներէն եւ ոչ մէկը անոր առաջարկածին վրայ յաւելում մը չըրաւ: Այսպէսով ըստ օրէնքի ծախու հանուած տանը կահ կարասիքը նորէն հաւաքուեցաւ ու ներս առնուեցաւ, մէկ տողար 12 սէնթի արժողութեամբ: Հանրութիւնը կարծես իրը միւրի նստած էր տանը տէրը դատելու եւ գայն անսրտութեան յանցանքին մէջ գտաւ, քանի որ ինքն որբեւայրի մը ձեռքէն առնել կ'ուզէր անոր տանը խղճուկ կտորուանքները:

ՅՈՅՉԵՐ ԵՒ ԽՈՅՉԵՐ

Ի նչէն է որ Արփինէն, հոս ծնած ու սնած հայ աղջիկ մը, որ հայերէն չէր կրնար խօսիլ՝ երբ մեր մէջ եկաւ իբրեւ կինը մեր բնկերներէն մէկուն, անմիջապէս որ մայր եղաւ եւ սկսաւ զգուել իր նորածինը՝ իր սիրտը կը գեղուր անոր վրայ՝ «անուշա», «ձագո՛ւկս», «հրէշտա՛կս» հայերէն բառերու մէջէն, գորս կ'արտասանէր եղանակով մը որ կը մատնէր գրեթէ ամերիկացիացած հայուհին, եւ որ սակայն կը հնչէր ականջին աւելի սիրուն ու խօշ...

Ինչէն էր, կը մտածէի:
Հարցուցի օր մը իրեն:

“I really don't know why,” պատասխանեց, “I imagine because my own mother has been caressing me in those words, and they come back to me as in a dream.”

Ու բացատրեց թէ բոլորովին ինքնարուխ էր այդ վերադարձը իր մայրենի լեզուին. մայրութեան հրա՛շքը... Այո, ինքն ալ չէր կրնար բացատրել ներքին մղղումը արտասանելու «անուշի՛կս», «ձագո՛ւկս» բառերը երբ սիրտը կը լինար հրճուանքով իր մայրութեան՝ խոսքի ձագուկին:

Ինչէն է, հարցուցի դարձեալ ես ինծի անցեալները, երբ հաւաքոյթի մը մէջ հայ արժէքաւոր արուեստագէտ մը, որուն յաճախ լսած եմ իր ցեղին դէմ՝ դառնութեան նուազներու մէջ՝ հայհոյելն իսկ, կրակ կրտրեցաւ երբ ուրիշ մը բերնէն փախցուց հայ ցեղին դէմ զանգատի ծանր խօսք մը, կարծես թէ ինքն իսկ անդարմանելիօրէն անարգուած ու վիրաւորուած ըլլար եղած ակնարկութենէն... Ինչէն էր, հարցուցի իւրովի, այս մարդուն ամենի վրդովումը. տարօրինակ մարդ ու հոգեբանութիւն: Ոչ: Ինք կրնար զայրանալ, հայհոյել իսկ իր ազգին դէմ ինչպէս սիրողը իր սիրածին դէմ, սիրոյն սաստկութենէն, որ չի կրնար հանդուրժել սիրածին մէջ ոչ մէկ թերի, ոչ մէկ թշուառութիւն... Եւ սակայն չի կրնար նաեւ հանդուրժել որ ուրիշ մը որ չէ սիրած այդ ցեղը իրեն պէս՝ հոգեւին՝ բերան բանայ անոր դէմ: Հօր կամ գաւկի complex, ո՛րր որ կ'ուզէք... Հայ ցեղին դէմ ի՛ր զայրոյթը Շէյքսպիր մը միայն կրնայ ըմբռնել ու բացատրել, — «ինչպէս որ բոցը դուրս կը վանէ բոցը, այնպէս ալ սէրը՝ սէրը»...:

Ինչէն է, ըսի դարձեալ ես ինծի, երբ հրապարակային հանդէսի մը մէջ արձագանգը կը լսէի զորովոտ ու զմայլական բառերու առ «Եկեղեցին Հայկական», չրթներէն մէկու մը որ գիտէի թէ սկեպտիկ մըն էր եւ չէր կրնար յուզուած ըլլալ կրօնական ներշնչումով, եւ որ արդարեւ քիչ վերջ զգացուց թէ աշխարհի միւս բոլոր եկեղեցիներէն տարբեր ու երկնային խորանի մըն էր որ իր հայ ազգին պաշտամունքի խունկը կը մատուցանէր...

Քանի քանի՜ անգամներ ունինդրած եմ եկեղեցիին մէջ մրմունջներուն հայ երիտասարդներու, սրտազեղ մասնակցութեան շարականներուն եւ «Տէր, ողորմեա՛ններուն, երիտասարդներու՝ որոնք դուրսը բոլոր եկեղեցիներուն ու կրօնքներուն դէմ իրենց ըսելիքն ունին... Ի նչ թովչութիւն է այս որով զինաթափ կ'ընես զիրենք, ո՛վ խեղճուկ եկեղեցիդ Հայկական, նոյն իսկ օտարութեան այս ասիւրուն վրայ:

Մայր եկեղեցի՜ Հայկական..

Եւ Մայրութեան գերագոյն սէրէն չէ՞ր՝ զաւելի մը հանդէպ՝ որ եկեղեցին Հայկական լացաւ ու սուգ մտաւ Հայր Արսէն Ղազիկեանի մահուան առթիւ: Ըսէ՞ք ինձի, ինչդրեմ, քանի եկեղեցի կայ աշխարհի մէջ, եթէ կայ ուրիշ մը, որ «Հոգեհանգի՛ստ» կատարէր իր ծոցէն բաժնուած եւ ուրիշ եկեղեցիի մը (այն ալ կաթոլիկ եկեղեցի) քահանայութեան նուիրուած հոգիի մը համար: Եթէ քրիստոնէութիւնը սէր է, ըսէ՞ք ինձի, որ եկեղեցին աւելի քրիստոնէական է քան եկեղեցին Հայկական, եւ որ եկեղեցին աւելի մայրական՝ կոչուելու համար «Մայր եկեղեցի»...

Ու այս նախազգացումով էր անշուշտ, թէ Մայր եկեղեցին պիտի սգար իր մահը, որ կը մղէր Հայր Ղազիկեանը հպարտութեամբ ինձի հաւաստելու, սովորեցնելու, հերու՝ Վենետիկ-Սուրբ Ղազար այցելութեանս առթիւ, թէ հոն ժամերգութիւնը հայկական էր, լուսաւորչակաւն հայկական, այդպէս եղած էր միշտ, այդպէս պիտի մնար ցմիշտ: Եւ իր տիրական ու արդիական ցուցամատով ուշադրութիւնս կը հրաւիրէր եկեղեցւոյ պատերուն վրայ երկու պատկերներու. — Սուրբ Սահակի եւ Սուրբ Մեսրոպի:

Ինչէ՞ն է, սակայն, այս հոգեկան կապը, աներևոյթ ու հրաշալի, որ չէ խզուած, չի կրնար խզուիլ, նոյն իսկ երբ եկեղեցի եւ հաւատք կը փոխենք, լեզու կը կորսնցնենք, անուն կը փոխենք...

Ինչէ՞ն է...:

ՈՍԿԵՐԻՉ

ՁԱՓԱՆԻՇԻՆ ՀԱՍՆԻԼ

Կը պատմուի թէ Փրանսացի անուանի նկարիչ մը՝ Գլօտ Մոնէ, իր տասներկու իւղաներկ նկարները՝ որոց համար երեք տարի անդադար աշխատած էր, պատուեց անհետացուց, որովհետեւ անոնք վար կը մընային իր գեղագիտական չափանիշէն: Եթէ մեր բարոյական չափանիշները այնքան բարձր ըլլային որքան այս արթիւթիւն գեղագիտական չափանիշը, որքան դժգոհ պիտի մնայինք մեր շատ մը գործերուն, եւ շատ մը ընտրութեանցը համար: Որքան շատ անգամ կը հաւանինք վարի աստիճանի վրայ գրտնուած չափանիշներուն, սոսկ որովհետեւ գերազանց չափանիշներ ընտրած չենք մեր կեանքին համար, եւ ճիշդ ասոր համար է որ ամբոխին կը համակերպինք, ու անկէ վեր չենք բարձրանար:

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆԻ ԲԵՄ

Ո Ւ Ր Ե Ս

Ականջիդ մէջ ինկե՞ր է երբեք այս հարցումը, որ գերերկրային ձայնով մը ուղղուեցաւ առաջին մարդուն, երբ ան կը փորձէր ծածկել իր եպերելի արարքը՝ ծածկելով ինքզինքը Եդեմի թաւուտներուն մէջ:

Մեղանշումի մը սպասելու չես, կրկնելու համար հարցումը դուն քեզի — եթէ ուրիշ մը չըսէ իսկ, — «Ահա՛մ» անունին տեղ դնելով քո՛ւ անունդ ու մականունդ: Գոյութեանդ հետ կապ ունի ան. քու ետք կը յայտնաբերէ: «Ուր ես»-ը ապացոյց մըն է թէ դուն մէկն ես որ կաս տեղ մը եւ տեղ մը կը գրաւես: Ու կ'արժէ որ ճանչնաս զքեզ ու քու գրաւած տեղդ: Մեծ գիւտ մըն է ինքզինքը եւ իր տեղը գտնելը: Մեծագոյն գիւտը, պիտի ըսէր Սոկրատ:

Գիտես ս թէ Մարդ ես դուն, թէ Աստուծոյ պատկեր կը կրես, թէ Հայ ես, ընտիր հայկազուններու սերունդէն: Այս տարրական բաներն ալ յիշեցնել պէտք կ'ըլլայ եղեր երբեմն:

«Ուր ես»-ը յուշարար մըն է մտածել տուող թէ ուր էիր: Այո՛, անցեալ մը ունիս դուն եւ այդ անցեալը գուցէ պարծանքի աղուոր նիւթ մըն է լուկ քեզի համար: Բայց պարտադրութիւն մըն է ան մանաւանդ՝ անցեալիդ արժանի ներկայի մը մէջ գտնուելու: Եթէ ոչ, ի նչ օգուտ աղնուական ծագումը անպիսի կեանքիդ եւ ի նչ շահ երէկէդ՝ այսօրուան ու վաղուան համար:

«Ուր ես»-ը ազդարարութիւն մըն է նաեւ, ցնցող, ուշաբերող, թէ ուր ըլլալու էիր, կամ ուր կրնաս ըլլալ դեռ: Ուր ես. պէտք է ըլլայիր հոն ուր ես հիմա: Ինչե՞ր կրնայիր ըլլալ ու չեղար, զի չըրիր այն ինչ որ պէտք է ընէիր ըլլալու համար այն ինչ որ պէտք է ըլլայիր: Վերելք ունեցա՞ծ ես, թէ ոչ նոյն տեղն ես, կամ քիչ մըն ալ վարր: Քու տեղդ է այն տեղը ուր կը գտնուիս: Գինետունը, հանրատունը քու տեղդ է: Քու տեղդ է սրճարանը, երբ կրնաս ժամերդ այլուր օգտագործել քեզի եւ ուրիշներուն համար:

Սխալ տեղ կայնած չըլլաս: Բեմը քու տեղդ է, պատուելի՛: Կուսակրօնութիւնը քու տեղդ է, վարդապետ: Գիտես ս թէ ուր ես: Հովիւ ես, երբ հազիւ ոչխար կրնայիր ըլլալ: Հոգարարձու ես եւ հոգեր կը բարդես: Ոմբագիր ես, «առաջնորդող» կը գրես, երբ պէտք ունիս ուղղադրութիւն սորվելու եւ առաջնորդուելու: Ամէն ոք իր տեղը ունի այս աշխարհի վրայ: Այնպէս ըլլալու էր գէթ. The right man in the right place! Գուլպայ ծախող պէտք է ըլլայիր, մե՛ղք, վարժապետ եղեր ես: Մուսնտիկ ըլլալու տեղ երեսփոխան եղեր է, հոն, միւսն ալ: Եւ անգին ուրիշներ կան որ — հազար մե՛ղք — կրնային իրենց եղածէն աւելի բան մը ըլլալ, եթէ ինքզինքնին ճանչնային, կամ մարդիկ զիրենք ճանչնային:

Չգո՛րջ: Այր մարդը իր տեղն ունի, կինը իրենը. մանչը իր տեղը, աղջիկը՝ իրենը: Եւ թոչունն ու ծաղիկն ալ իրենց տեղն ունին: Եւ աւլուքն ու անպէտ

թուղթի կտորներն իսկ իրենց տեղը...

Տղիտութեան, չարութեան, անուղիղ գնահատու-
թեան հետեւանքով է որ շատեր չեն գտներ իրենց տե-
ղը եւ կը շուարին երբ կը հարցուի թէ ո՛ւր են: Տարօ-
րինակ չէ որ մարդիկ դարերով արհեստ ու գրազուս
ունեցեր են եւ հազու ասկէ քանի մը տարի առաջ սկսան
գիտականապէս քննել թէ ի նչպէս կրնան մարդուն յար-
մար գործ ու գործին յարմար մարդ ընտրել: Զարմա-
նալի չէ որ ոմանք գիտակցարար սխալ տեղը կ'ընտ-
րեն, շիտակը կեցած տեղը, կամ բռնի, կ'ուզեն խլել
իրենցը շեղած ու իրենց չպատշաճող տեղեր: Իսկ ի նչ
ըսել ոմանց գերգնահատութեան, իրենց կարողութիւն-
ներու եւ արժանիքներու նկատմամբ, եւ այլոց ենթա-
գնահատութեան ու անհամարձակութեան: Որքա՛ն
կարեւոր է կեանքի մէջ ուղիղ հիմ ու մեկնակէտ ունե-
նալ, գիտնալ, միշտ թէ ո՛ւր է մեր կուռանն ու կոխած
տեղը: Երեւոյթները կը խարեն յաճախ: Մարդ կրնայ
Եդեմին մէջ գտնուիլ եւ դրախտի մէջ չըլլալ: Ժողով
գիրքը, ուրեմն: Ա՛ն քարտէսը ձեռքը: Կողմնացոյցը
մի՛ մոռնար: Վե՛ր նայէ, աստղերուն. հեռո՛ւն նայէ,
խտէլիդ. խո՛րը նայէ, խղճիդ ու բանականութեանդ.
Անընդհատ քննէ թէ ո՛ւր ես. ո՛չ միայն ներկայ կէտը,
հապա նաեւ նպատակակէտը. հապա նաեւ ուղղութիւ-
նը: Ինքզինքդ հարկ եղած տեղին վրայ կը կարծես
թերեւս եւ ամէն ինչ հետը: Ստուգէ՛, վնաս չունի: Նա-
յէ թէ խելքդ գլո լիդ է, սիրտդ տե զն է, զգացում-
ներդ ուր կը վազեն, սէրդ կը թափառի՝ աստանդա-
կան: Եկեղեցի կ'երթաս, շատ լաւ. բայց ուր ես
հաւատքովդ, գործքերովդ, կեանքովդ համակ: Աստու-
ծոյ թազաւորութենէն հեռու չես, աչքդ լո՛յս, բայց
մէ ջն ես արդեօք: Ան աստիճանաչափը եւ չափէ հո-
գիիդ վիճակը (կրօնքդ), մարմինիդ վիճակը (առող-
ջութիւնդ), քսակիդ վիճակը (դրամդ), գործիդ վի-
ճակը (յաջողութիւնդ): Չափէ՛, չափչփէ՛, հաշուէ ու
համբէ՛: Տեղեակ եղիր կացութեանդ: Նիչ դիր քեզի,
գործունէութեանդ, իմաստութեանդ ու առաքինու-
թեանդ: Կարգը որո շ է. առաջի ն ես, միջի ն, յետի ն:
Ջերմութեանդ աստիճանը բա՛րձր է թէ սառուցման
կէտին շուրջ: Արթո՛ւն ես թէ քունի մէջ: Մեղքի մէջ
ես դեռ, երբ Յոյսը կայ անդին: Դժոխքի մէջ կ'ապ-
րիս, դեռ չմեռած:

Գեղեցկութիւնը, երջանկութիւնը, յաջողութիւնը,
փրկութիւնը իր տեղին մէջ գտնուելուն մէջ է: Ապրե-
լու նախապայման է իր միջավայրին ու ժամանակին մէջ
ըլլալ: Ասիկա չի նշանակեր կեցած տեղը կենալ ու
բրածոյանալ, այլ քալել համընթաց ու համաշափ քայ-
երով: Ասոր համար է որ այլանդակ են այն ուղեղները
որ Քարէ Դարուն մէջն են տակաւին եւ այն ըմբռնում-
ները որ կանգ առած են Միջին Դարերու վրայ: Այն ան-
ձերը որ երեսուն տարիէ ի վեր Ամերիկա եկեր են ու
նարբերողի գիւղերուն մէջ կ'ապրին տակաւին: Ասոր
համար է որ մեռել կը հոտին ժամանակին հետ քայլ չը
պահող Իժչկութիւնն ու Աստուածաբանութիւնը: Եւ ա-
սոր համար է որ ամէն օր խայտառակ կ'ըլլան այն ա-
մէն Հայերը որոնք անընդհատ կը մոռնան թէ ուր են,
որո՛ւ երկրի մէջ, չփացած տղոց պէս շարժելով այն-
պէս իբր թէ իրենց պապուն տանը մէջ ըլլային:

Ու վերջապէս, այս կարճ հարցումը հատու, հինգ
գրի մը խտացած, փողի ու գանգակի պէս՝ իրենց կոչու-
մին ու պարտականութեան գլուխը կը կանչէ բոլոր
թմրածները, յոգնածները, վախկոտները, մոլորածնե-
րը, դասալիքները, քաշուածները, քանքարաթաքոյց-
ները:

Ուր ես. գործիդ վրայ ես, խիղճդ խաղաղ, ձեռ-
քդ մաքուր: Խորհա՛ծ ես երբեք պատասխանատուու-
թեանդ չափին վրայ: Գիտե՛ս թէ ինչքա՛ն բան կա-
խում ունի քեզմէ. թէ որքա՛ն քանդիչ ու շինիչ ուժ կայ
քու մէջդ ամբարուած: Թէ պահակներ ենք ամէնս ու
դէտեր: Մեր սիրտն իսկ կը գողնան եթէ արթուն չհըս-
կենք: Ու մեր եղբորն ալ պահապանն ենք, այո՛: Հրո-
չէջներ ենք ամէնս, ամէն վայրկեան հրեհուելու են-
թակայ այս ընկերութեան մէջ: Մեքենավարներ ենք
որ մեր ափին մէջ կը բռնենք ճակատագիրը բիւրաւոր
կեանքերու: Օր մը հաշիւը պիտի տանք մեր բացակա-
յութեան, չեզոքութեան կամ թուլութեան երեսէն գոր-
ծուած բոլոր շարիքներուն: Ահա՛ թէ ինչ կը նշանակէ
ծառին կամ պատին ետեւ պահուելու: Ուր ես, մա՛յր,
երբ տղադ ու աղջիկդ կ'անբարոյանան. ո՛ւր ես, ագ-
գասէ՛ր, երբ հայրենակիցներդ կը մեռնին Փիղիքապէս
ու բարոյապէս. ուր ես, հովի՛ւ, երբ գայլը փարախն
է մտեր. ո՛ւր ես, հասարակական գործի՛չ, երբ կարգը
կուզայ բոժոժը կախելուն, քաջութիւնդ գործքով ա-
պացուցանելուն: Պատնէջին վրա՛յ ենք ամէնս պայ-
քարի պահուն. կամ յօժա՛ր ենք մեր լուիկ ծառայու-
թեան բաժինը բերել, «Դուն քու փոքր անկիւնիդ մէջ
եւ ես ալ իմինիս»: Քանզի, ինչպէս կ'երգէ Լոնկֆէլտ,
այս աշխարհիս վրայ

Գործ կայ ինձի,
Գործ կայ քեզի,
Ամէ՛ն տեղ,
Հանապա՛գ:

ՆԻԻԳԻՐ

ՕՐՀՆԵԱԼ Ե ԳՈՐԾԸ

Ի նչպէս կրցաւ Տանթէ մխիթարութիւն գտնել իր
սիրուհին՝ Պէտրիսի մահէն ետքը — ինքզինքը գոր-
ծին մէջ ընկղմելով: Եւ ո՛վ կրնայ մոռնալ այն սրտա-
ռուչ տեսարանը, երբ Տէյվիտ Լիվինկսթըն խաւարա-
կուռն Ափրիկէի խորերուն մէջ ծառի մը տակ թաղեց
իր սիրեցեալ կինը: Այնքան դառն էր վիշտը՝ որ իր
կենսագիրը կ'ըսէ, առաջին անգամն ըլլալով իր կեան-
քին մէջ Լիվինկսթըն մեռնիլ փափաքեցաւ: Եւ սակայն
իր այդ մութ օրերուն մէջ մխիթարութիւն կրցաւ գըտ-
նել աւելի եռանդով գործին նուիրուելով: Եւ տեսէք
ինչ կ'ըսէ այս մեծ մարդը. — «Մարդու մը ճակատին
քրտինքը, անէծք մը չէ, այլ շատ անգամ զօրացուցիչ
դեղ մը» (p-o-l-i-f):

ԿԷՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

Երբ չափազանց ճարպ կը հաւաքուի մարմինին մէջ, զանազան անհանգստութիւններ երեւան կուզան, թէ մտային եւ թէ Ֆիզիքական, եւ աւելին ըլլալով, մարմինին բոլոր մասերուն բնականոն գործառնութիւններն ա յնքան կը խանգարուին որ առողջութիւնը կը վրտանգուի:

Գիրութիւնը որ մարմինի իւղին գերաճումն է եւ կամ Պայրնի բացատրութեամբ՝ «իւղոտ ջրգողութիւն», սովորական վիճակ մըն է, որ կրնայ անախորժ հետեւանքներ ունենալ, մինչեւ կեանքին սպառնալու աստիճան ծանրակշիռ:

Մեր նպատակին համար բա՛ւ է ըսել թէ գիրութիւն առաջ բերելու համար երեք գլխաւոր պատճառներ կան — ժառանգականութիւն, որկրամոլութիւն եւ մարզանքի պակաս:

Կան ընտանիքներ, որոնց անդամներն գիրութիւն կը ժառանգեն, ա յնպէս ինչպէս ուրիշ ո եւէ մարմնական առանձնայատկութիւն: Ասոնց մարմիններն կը միտին կուտակել գէր հիւթեր, ճիշդ ինչպէս որ ընտանիքի մը անդամներն մեծ ոսկորներ ունին, մինչդեռ ուրիշ ընտանիքի մը անդամներն՝ նուրբ ոսկորներ եւ կամ փոքր կմախք: Ներկայ գիտութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ նաեւ ներհոս գեղձերու ազդեցութեանը, բայց դեռ վերջին խօսքը չէ՛ ըսուած եւ մեր նպատակէն ալ դուրս է խնդրական բացատրութիւններու մէջ իյնալ:

Շատակերութեան սահման մը տալ դժուար է. էականը սա է, որ ըշափ կերակուր կը մտնայ մարմինին մէջ եւ որ ըշափ կ'սպառուի, կ'իւրացուի: Մարդուն բերնէն մտած կերակուրի քանակէն երբէք կարելի չէ՛ ըսել թէ ինչքան սնունդ կը ստանայ: Յետոյ պէտք է նրկատի ունենալ թէ մի եւնոյն սնունդը ստացող երկու անձեր՝ իրարմէ ինչքան տարբեր Ֆիզիքական աշխատանք ունին: Մարզանքի շարժումի պակասն գիրութեան որոշ պատճառ մըն է: Երբ մարմինը անշարժ կը մնայ, յայտնի է թէ ոյժի սպառումը քիչ կ'ըլլայ եւ ո'յժը կ'արտադրուի մեր ստացած սնունդէն. հետեւապէս նստուկ կեանք անցրնողներն, մարմնական շարժում քիչ ունեցողներն՝ Ենթակայ են ճարպի մթերանոց ըլլալու:

Ճարպը կը հաւաքուի գլխաւորաբար մորթին տակը, փորին մէջ, եւ ներքին գործարաններու մէջ, ինչպէս՝ սիրտին եւ երիկամներուն շուրջը: Եւ մարդիկ ու մասնաւորաբար կիներ՝ զանգուածի երեւոյթէն դժգոհ, եւ մարմնական բարեձեւութեան բժախնդիր, կը դիմեն րժշկական խորհուրդի: Շնչառութեան դժուարութիւն, սիրտի նեղացուցիչ վիճակ եւ քալելու նեղութիւն թէրեւս գլխաւոր պատճառներն են որոնց համար ամէնէն աւելի կը զանգատին գէրերն:

Գիտուած է որ շաքարախտ ունեցողներն նախ մարմնական գիրութիւն կ'ունենան, եւ բաւական ճիշդ է ըսել թէ բոլոր գէրերն կասկածելու են այդ հիւանդութենէն փոխանակ սոնքալու իրենց տակառածու փորերէն: Ականաւոր րժիշկ մը ըսած է թէ՛ գիրութեան տուգանքը շաքարախտ է: Եւ շաքարախտը՝ հակառակ

իր քաղցրահնչուն անունին, երթալով աւելի մահերու պատճառ դառնալու վրայ է քան խլիրդը, կաթուածը եւ սիրտի գործարանական հիւանդութիւնը: Պատեւրագմի տարիներուն, Գերմանիայի մէջ շաքարախտի դէպքեր կէս առ կէս պակսեր էին, պարզապէս որովհետեւ կարմիր քիթով, կլորիկ փորով Գերմաններու երեւոյթը հազուադէպ բան մըն էր այդ ատեններն, ուտելիքի եւ խմելիքի պակասութեան հետեւանքով: Նրման ապացոյցներ կարելի է քաղել նաեւ ուրիշ երկիրներէ, համոզուելու համար թէ՛ գիրութիւն եւ շաքարախտ իրարու հետ կ'երթան:

Մասնագիտական դարմանումներու մասը մէկ կողմ ձգելով, գիրութեան առաջը առնելու համար վերը յիշուած գիրութեան երեք գլխաւոր պատճառներն աչքի առջեւ ունենալու ենք: Եւ ամենէն առաջ կերածուտ ուշադրութիւն դարձնելու է: Բայց ամէն բան մէկէն ընել փորձել սխալ է, ինչպէս որ մարդ կամաց կամաց կը գիրնայ, նոյնպէս ալ կամաց կամաց պէտք է նհհարանայ. այլապէս, ուժեղ հակազդեցութիւն մը կարող է վտանգաւոր ըլլալ առողջութեան: Նշանաւոր րժիշկ Օսլրրի առածներէն մէկն է թէ՛՝ «Յիսունէն վերջ՝ շատ կ'ուտենք»: Ուտելու եւ խմելու մէջ քիչ մը ժուժկալութիւն բաւական է յաճախ դարմանելու գիրութիւնը:

Գալով մարզանքի, պէտք է ըսել թէ՛ ներկայ ժամանակներու կեանքը արդէն ուղենք չուզենք՝ շարժումի մէջ կը դնէ մեր կեանքը, սակայն ատկէ աւելին եւս ընելու է գիրութիւնը վրայէն թօթուել ուզողը: Կանոնաւոր, պարզ մարզանք կատարելու է ամէն օր, ուստոր համար, ո'չ մարզանքի կանոնաւոր դասերու եւ ոչ ալ լարախաղացի ճկունութեան կարիք չկայ: Արդէն, կարելի է վճռաբար ըսել թէ՛ շատ նուրբ եւ դժուարին մարմնական շարժումներն կը դադրին այլեւս օգտակար ըլլալէ: Մարզանքի կողքին կարելի է յիշել սառ ջուրի լողանքներն կամ թրքական բաղնիքներն: Ու մարզանքի համար ամենէն կարեւորն է կանոնաւորութիւնը, շարունակական յառաջացումով, ու միտք պահելով թէ՛ նո'յն մարզանքը յարմար չկրնար ըլլալ ամէն մարդու համար. իւրաքանչիւր կազմ իր օրէնքը ունի:

ԲԺ. ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՇԱԻԻՂԸ

Ճշմարտութիւնը անտեսանելի է, ոչ կրնաս կշռել եւ ոչ ալ կրնաս չափել: Պիղատոս հարցուց Յիսուսին, ի նչ է ճշմարտութիւն: Այս հպարտ Հոովմէացին շատ հեռուները նայելու պէտք չունէր իր հարցումին պատասխանը գտնելու համար: Գրիստոս ճշմարտութեան մասին բացատրութիւն կամ սահման չտուաւ, բայց միայն ցոյց տուաւ թէ՛ ինչ կը նշանակէ ճշմարտութեան նուիրուած կեանք ապրելը: Թէպէտ ճշմարտութիւնը չի տեսնուիր, բայց յաւիտենական է, եւ անոնք որ կը ջանան ճշմարտութեան շաւիղին հետեւիլ, վերջապէս օր մը կարող կ'ըլլան լուծել կեանքի առեղծուածը:

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ

Երջանիկ օր մյն էր եւ զրադ օր մը որբեւարի Ֆաթմա յի ստմար Իր միակ որդին, իր աւփին յորք եւ ծեւր փեւան նմցուկը, տուն կը վերադառնար այդ երեկոյ, աւարտած ըլլալով իր երկու տարուան բո՛նի զինուորու- թիւնը:

Բաղդաւոր եւ, Ֆաթմա, ըսաւ ծերուկ զրացին որ իր հարսին հետ միասին եկած էր օգնելու Ֆաթմային խնճոյքի պատրաստութեան: Քու տղուդ հետ զինուորութեան գացող կտրիճներէն կէսէն աւելին բնաւ ետ չպիտի գան — իրենց դիակները ցիրուցան լքուած են անիծեալ բիրտ լեռներու վրայ»:

«Այո, փառք Աստուծոյ», մրմոաց Ֆաթմա: «Արդէն երախտապարտ զգալուս համար է որ այս խնճոյքը կը պատրաստեմ...: Ես գիտեմ թէ երկու տարի է որբան խնայողութեամբ, որբան զոհողութեամբ, ինքզինքէս զրկելով, 5 բարս հոս, 10 բարս հոն, հազիւ կըցայ մի քանի զրուշ աւելցնել այս օրուան համար»:

Եւ ձեռքի հպարտ շարժումով մը ցուցուց խորտիկները — կէս գառնուկ մը խորոված՝ բրինձ բիլաւով, ոսկեղէն հնդկահաւ մը, երկու արծաթեայ ձուկեր՝ սոխով եւ ազատքեղով զարդարուած, բոլորակ ափսէ մը բախլալա, այլազան պէտքեր, պէս պէս բանջարեղէններ, կոնքերու մէջ շէյքաթ, պտուղ, միրգ...:

«Բայց հոս դարանին մէջն է իրեն ամէնէն աւելի սիրած խմորեղէնը — դահիլիով շինած սիւմիք: Տղաս Այի պարզապէս կը խենդանայ ասոնց համար, իմ քաղի տղաս, սրտիս բեկորը, իմ սիրուն պէշքս փաշաս... իմ առիւծ եւ վագր կորիւնս...»:

Սանդակաթ մօր մնչիւնը դեռ պիտի շարունակուէր եթէ չընդմիջէր գայն հեռուէն եկող ողորմուկ մի ձայն:

«Ահա խելը, Այլահին գաւակը», գոչեց հարսը: «Կատեմ այդ ապուշը», փղձկեց Ֆաթման յանկարծական ցասմամբ: «Երանի թէ մէկը զինքը սպաններ մէջտեղէն վերցնէր որ իր ձայնը ալ չսէինք»:

Սեղճուկ ձայնը աւելի մօտեցաւ փողոցէն եւ հիմայ որոշ կ'իմացուէր ըսածը.

Չարը պիտի պատժուի.
Գողը պիտի կորսնցնէ.
Արդար է Աստուած:

Գրացի հարսը զարմացած կը դիտէր Ֆաթման: Նէ չէր կարող ըմբռնել թէ ինչպէս մէկը կրնար ատել անփնաս խնայար մի տղայ, մուրացկան:

Կեսուերը իր հարսը մէկ կողմ քաշելով ականջին փսփոսաց. «Այս տունը կը պատկանէր այդ տղուն հօրը, Տօթթօրին, եւ հիմա ալ օրէնքով այդ խենդ տղուն ըլլալու է, բայց —»:

Երկար ժամանակէ մը ի վեր Ֆաթմա աչք տնկած էր այս տան, քաղաքի մէջ ամենասիրուն բնակարաններէն մին: Ինչո՞ւ հայ մը «կիսավար» մը բնակի հոն, Ֆաթմա դաւադրեց եւ սպասեց յարմար առիթի մը: Օր մը շնչին պատրուակով Տօթթօրը իր ընտանեօք աքսորուեցաւ անապատը, տակաւ բայց աներկբայ մահուան: Ֆաթմա զբաւեց իսկոյն այս տունը, սակայն եր-

րէք երջանիկ չեղաւ հոս. Անապատի արհաւիրքերէն միայն այս սպան կերպով մը ապաստեցաւ, զո՞ւ էլով իր լիւրքը շիմա ալ վերադարձած էր իր ծննդաւս օրը թափառելու գեղէ գեղ եւ երգելու իր պատգամ լիւր սայգարէ մը վաղեմի:

Առաջ իր ձայնը նեղիւ խոսովարեր էր Ֆաթմային Եւ տակաւ սպանալիք մը եղաւ չարագուշակ բանդի ետի ներս ամուսինը տան սանդուխէն վար իրնա՞յ իր վիզը կտորեց: Յետոյ ներս անդրանիկ որդին ուրիշ ճանկի մը կնկան համար կոխի բռնուեցաւ եւ սպանուեցաւ: Եւ հիմայ որ իր սիրական միակ որդին պիտի գար տուն, այսպիսի բարեբաստիկ օր մը, ահա այդ խենթը նորէն երեւան եկած էր իր նուազ ձայնով.

Չարագործը պիտի պատժուի.
Գողը պիտի կորսնցնէ.
Արդար է Աստուած:

Սա աղքատ տղուն հատ մը սիւնիք տամ, ըսաւ Ֆաթմա կանչելով զինքը փողոցէն:

«Ահ, քաջար մեղրով», մրմոաց մուրացիկը Շատ շնորհակալ եմ: Այլահ քեզ վարձատրէք: Պահ մը նկատեց քաջարը անօթի ցանկացող աչքերով: Իր բերանը ջրոտեցաւ. քաղցած էր արդէն, եւ փորձուեցաւ ուտել: Սակայն շատ մը սովաբեկ օրեր իրեն ուշիմութիւն ժուժկալութիւն սորվեցուցած էին: Հատաչելով մրմոաց, պահեմ ալ իրիկունը ուտեմ»:

Քաղաքէն դուրս քալեց ժամուան մը չափ Միջօրեաքի տապը սաստկացաւ, եւ երբ ծառ մը գտաւ, շուքին մէջ փոռուեցաւ եւ քովի դղմանօթէն քիչ մը ջուր ըմպեց:

Շատ չանցած երիտասարդ շինական մը խոնջած կիսամեռ երերալով եկաւ դէպի շուքը եւ շնչասպառ ինկաւ ծառին տակ իրեն քով:

«Ահ, Այլահ, հեւհեւաց թուրքը: «Ձով չոր եմ, կ'այրիմ... եօթր ժամէ ի վեր ճամբան եմ...: Դառ մը չկար... տուն մը չկար... պուտ մը ջուր իսկ չկար... Ահ... եթէ միայն կաթիլ մը ջուր ըլլար որ լեզուս թրջէի...»:

Սեւուկը զլուխը հակեց համակիր: Իր դուռմին մէջ մնացած քիչ մը ջուրին նայեցաւ, հատաչեց եւ հըրմացուց իր ակամայ ընկերին:

«Ահ, ջուր»: Կլկլաց գեղացին դուռը բոլորովին պարպելով: Վրաս քիչ մը կեանք եկաւ... օ՛հ... չէի՞ր կրնար այդ դուռը ջուրով լեցուն պահել: ... Հը՛հ... ապիկար ճամբորդ մ'ըն ես»: Եւ դուռը արհամարհանօք անդին նետեց:

Տէրը իր գոյքը վերստացաւ եւ երկար ժամանակ ուտումնասիրեց շինականը որ բոլորովին անտարբեր աչքերը փակ ջնջել կը ձեւացնէր: Սակայն յանկարծ աչքերը բանալով ըսաւ:

«Ինձի նայէ, անօթի եմ: Ես զինուոր մ'եմ, այսինքն էի մինչեւ մի քանի օր առաջ, եւ զինուորի անյադ ախորժակը ունիմ... բայց այս առտուրնէ ի վեր ոչ պատառ մը... ոչ վըշտաք մը... եւ դեռ ժամ մը քալելու եմ որ քաղաքը տունս հասնիմ...»:

«Ալ հիմա կը գովանա... դուն... տուն չե՞ս կրնար շուտով երթալ—»:
«Ի՞նչ, անօթի փորանց: ... Հը՛հ...»:

Ունեւոր խորհեցաւ: Քաղհրացամ քաքար մ'ունէր որ իր միակ կերակուրն էր իրիկուան: Նկատեց երիտաւարդը, հառաչեց եւ անոր տուաւ իր խմորեղէնը:

«Ա—ա—հ, իրական դահիճով սիւմիք մեղրով: Աշխարհի վրայ իմ ամէնէն սիրած բանս: Ի՞նչ ալ խոշոր հատիկ մը— ճիշդ մօրս շինածին պէս:» Եւ խածաւ մեղրածոր քաքարը:

Հայը ցանկանօք դիտեց թուրքին ուտելը: Արդեօք փոքրիկ պատառ մը իրեն ետ պիտի տա՞ր: Բայց ոչ, նախկին գինուորը մինչեւ վերջին փշրանքը կերաւ լափրոտեց:

«Ա՛յ... աա՛յ... տասը հատ ալ ըլլայ կրնամ ուտել», պնդեց, կպչուն մատերը լզելով: «Ինչո՞ւ ինծի համար գէթ երկու հատ չպահեցիր ասոնցմէ... հըհ... ճամբաս շարունակեմ որ մութը չկոխած տուն հասնիմ»: Եւ առանց ուրիշ բառ մը ուղղելու իր բարերարին՝ մեկնեցաւ:

Տղան դիտեց զայն մինչեւ որ անհետացաւ հեռուն օձապտոյտ ճամբուն մէջ: Ապա խորհեցաւ ինքն իր մասին: Անօթի էր, ծարաւ էր, բայց բան մը չունէր ուտելու: Յաջորդ գեղը աւելի հեռու էր, ուստի ետ քաղաք դարձաւ:

Երբ շինականը մօտեցաւ իր տան», սկսաւ անհանգիստ զգալ: Յաւը շուտով սաստկացաւ: Աճապարեց եւ դժուարաւ յաջողեցաւ իր տունը հասնիլ:

«Մայրիկ, հիւանդ եմ», հեւաց եւ մարեցաւ ինկաւ:

Փաթմա յուսախար եղաւ: Իր տղուն համար հիւսած երազնե՛րը: Իր ծրագրած հիւրընկալութի՛ւնը: Այս խնճոյքը որ այդքան զոհողութեամբ եւ աշխատանքով պատրաստեր էր: Եւ ահա կտրիճին տուն վերադա՛րձը... Նէ իր տղուն ծանր վիճակը չըմբռնեց՝ կարծելով թէ ազդուած էր երկար քալելով կիզիչ արեգակին տակ: Յանդու՛ղն՝ անվե՛հեր տղայ:... Քիչ մը հանգիստ, քիչ մը մայրական խնամք եւ շուտով ան նորէն սովորական հուժկու երիտասարդը կ'ըլլար:

Չաւակին բերնէն վար օղի պարպեց եւ ձեռքերը չըփեց: Սակայն երբ բարուքում շնչմարեց, արհաւիրանքի մատնուեցաւ: Վաղեց դրացիին եւ անոր տղան զրկեց բժիշկին:

«Թունաւորուած է», արտասանեց բժիշկը: «Տղաս, ըսէ, ի՞նչ կերար մէկ երկու ժամուան միջոցին»:

«Բան չկերայ... միայն սիւմիք... դահինով... մեղրով...»:

«Ի՞նչ: Ադ ո՞վ տուաւ քեզ», ճչեց Փաթման:

«Մեղմ, խնդրեմ», յորդորեց բժիշկը եւ փսփոսաց խելագար մօր ախանջին, «Անյոյս է, ալ ուշ է, բան չենք կարող ընել կեանքը փրկելու... Բայց գէթ իր վերջին վայրկեանը քիչ մը հեշտ ընենք իրեն համար»: Յետոյ դառնալով մահամերձ պատանիին, հարցուց, «Ո՞վ տրուաւ քեզ այդ սիւմիքը»:

«Տղայ մը... մուրացիկ... հանդիպեցայ իրեն... քաղաքէն դուրս...»:

«Ալլա՛հ, Ալլա՛հ... աւա՛ղ», բացազանչեց մայրը: «Տղաս իմ ձեռքովս սպաննեցի: Այդ սիւմիքին մէջ թոյն գրի եւ խենդ տղուն տուի որ ուտէ մեռնի...»:

Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա Հ Ա Յ Կ Ե Ա Ն Վ

ԶԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Երբոր հրատարակեցինք Միութեան ներկայ եւ յառաջիկայ գործունէութեան Ուղեգիծ—Մրագիրը, որ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ, մեծ ակնկալութիւններ ունէինք, քաջ գիտնալով որ Հայ Ժողովուրդը իր նեղ օրերուն իսկ իր լուծման չի զլանար ազգօգուտ մեծ ձեռնարկներու: Բայց համաշխարհային տնտեսական տագնապը այնպիսի ահաւոր համեմատութիւններ առաւ, որ մինչեւ իսկ բարեկեցիկ գաղութները ծանրօրէն կրեցին անոր հետեւանքները, եւ երէկուան բարեգործ համայնքները դարձան նպաստընկալ իրենց կարգին, ինչպէս որ, մեծ պատերազմին հետեւանքով, թուրքիոյ բարգաւաճ հայութեան պատահեցաւ, շատ աւելի սաստկօրէն:

Որքան որ ցաւալի է որ առաջադրուած մէկէ աւելի օգտաշատ ձեռնարկներու իրագործումը այդպէսով անհնարին դարձաւ, գէթ առ այժմ, սակայն եւ այնպէս երկու ազգաչէն ձեռնարկներ կը մնան առաւելապէս առանցք մեր Միութեան, եւ անոնք, որպէս ազգապահպանումի գերագոյն ազգակներ, չեն կրնար յետաձգուել ոեւէ պատճառով: Մին՝ Հայաստանի ներգաղթը եւ Նուպարաչէն, եւ միւրը՝ գաղութահայ կրթական գործը, որոնց երկուքն ալ Միութիւնը կը պարտի աւելի տիրաբար հետապնդել այսուհետեւ, որովհետեւ, ինչքան ալ աննպաստ ըլլան ներկայ պայմանները, անիկա իրաւունք չունի վհատելու եւ ճարհատ կանգ առնելու սոյն գերագանցօրէն հայկական ծրագիրներուն առջեւ:

Ամէն Հայու համար օրուան կարգախօսը պարտի ըլլալ ուրեմն Հայաստանի ներգաղթը եւ Հայ Մշակոյթը, եւ եթէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը արտասահմանի մէջ կը ստանձնէ ազգային փրկութեան այդ երկու մեծ գործերուն նախաձեռնութիւնը, այն վստահութեամբ է որ ամէն Հայու սիրտին խօսող այդ հրաշագործ ծրագիրներուն համար Միութեան պիտի տրամադրուին նիւթական կարելիութիւններ, որովհետեւ անոնց իրագործումը կը պահանջէ համազգային լարուած ճիգ:

Թող ուրեմն ամէն Հայ չի զլանայ իր լուծման ազգապահպանումի եւ հայրենաշինութեան այս կրկին ձեռնարկներուն համար, որպէս զի Միութիւնը հետգհետէ իր ամբողջ ուշադրութիւնը եւ հոգածութիւնը կեդրոնացնէ այդ կենսական մարդերուն վրայ, առանց

Այդ նոյն պահուն փողոցէն կուգար նուազ ձայն մը —

Չարագործը պիտի պատժուի.
Գողը պիտի կորսնցնէ.
Արդար է Աստուած:

Նիւ Եոթ Բ ԱՆԱՌԻԿ ԹԻՄՈՒՐԵԱՆ

այլապէս եւ աւելի երկար ատեն իր արդէն անձուկ միջոցները սպառելու սոսկ սովորական բարեգործութեան ձեռնարկներուն համար, որ հիմնական ու տեւական օգուտ չունին ազգային վերելքին տեսակէտով:

Այդ փրկութեան հիմնադրամին կազմութեան համար, բացի մասնաւոր նուիրատուութեանց եւ հանգանակութեանց շնորհիւ գոյանալիք բացառիկ հասոյթներէն, կը հաստատենք նաեւ Պաշտպանի դրութիւնը, որ Զինագողարէն ի վեր այնքան բարերար դեր մը կատարած է Միութեան որբերու պաշտպանութեան գործին մէջ: Այս թուականէն սկսեալ Մասնաճիւղները պիտի արձանագրեն Պաշտպան ներ, Ներգաղթի եւ Մշակոյթի պաշտպաններ, կամ առանձնապէս Ներգաղթի Պաշտպան եւ Մշակոյթի Պաշտպան նուիրատուներ, որ յանձն պիտի առնեն գէթ երեք տարի կանոնաւորապէս տարեկան գումար մը վճարել: Այդ Պաշտպանները, որպէս անձնազօհ կամաւորներ, պիտի կազմեն իսկապէս Միութեանս փրկութեան բանաւակը: Անոնց իրաքանչիւրը, պատճառ պիտի ըլլայ, որպէս իսկական մեկնաս, մէկ եւ թերեւս աւելի հայ մանուկի տոհմային կրթութիւն ստանալուն, մէկ կամ աւելի հայ գաղթականի Հայաստան փոխադրուելուն, ինչ որ գոհունակութեան եւ հպարտութեան գործնական առիթ մը պիտի ըլլայ Մշակոյթի եւ Ներգաղթի Պաշտպաններուն համար:

Ահա սքանչելի պատեհութիւն մը ազգասէր Հայերու համար, գործնական գետնի վրայ կատարելու համար իրենց պարտականութիւնը, ոչ թէ սոսկական բարեգործութեան համար, այլ ազգաշինութեան կենսական գործի մը համար, որուն աւագ կարեւորութիւնը անխտիր կ'ըմբռնէ ամէն ողջամիտ եւ հեռատես Հայ:

Հայաստանի Ներգաղթի առաջին մասը արդէն յաջողապէս իրագործուեցաւ: Վեց ամսուան ընթացքին, 300 Դեկտեմբերէն մինչեւ 2 Յունիս, լիազօր-պատուիրակ քաղ. Ծահլերտեանի ղեկավարութեամբ, Յունաստանէն փոխադրուեցան հայրենաբաղձ 622 գաղթականներ եւ անմիջապէս տեղաւորուեցան Հայաստանի աշխատաւորական ու շինարարական զանազան կեդրոններուն մէջ, մաս մըն ալ Նուպարաշէնի մէջ:

Այժմ պիտի ձեռնարկուի կանխորոշուած երկրորդ խումբին ներգաղթին, որուն այս անգամ մաս պիտի կազմեն 4000 գաղթականներ, բացի Յունաստանէ, Պուլկարիայէ եւ Սուրիայէ եւս: Թէեւ Կառավարութիւնը որոշած է այսպէս շարունակել զանգուածային ներգաղթը, սակայն անոր յաջողութիւնը կախում ունի գաղութահայութեան տրամադրելի օժանդակութենէն, քանի որ բնակարանի հարցը մէկ օրէն միւսը չի կրնար լուծուիլ, քանզի ահագին ծախքի եւ ժամանակի կարօտ գործ մըն է:

Մեր Միութիւնը, որ առաջին օրէն լծուեցաւ Ներգաղթին, ցարդ ջանք չի խնայեց կատարելու իր պարտականութիւնը, տուեալ պայմաններու սահմանին մէջ սիրայօթար տրամադրելով իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը: Անիկա 622 գաղթականներուն փոխադրութեան, պարենաւորումին եւ այլ պէտքերուն համար ծախսեց 1500 անգլ. ոսկիի գումար մը:

Այժմ որ, Անգլիական հայաստանի կազմակերպութիւնները իրենցմէ ակնկալուած օգնութիւնը տրամադրած չլլալնուն պատճառաւ՝ նանսէնեան Միջադգ. Օֆիսը անոնց բաժինն ալ վճարած ըլլալով յաջորդ խումբին ծախքերուն պիտի չի կարենայ մասնակցիլ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնն է որ միայնակը պիտի ստանձնէ 1000 գաղթականներուն փոխադրութեան կամ պարենաւորումի եւ այլ բոյոր ծախքերը. նոյնպէս Միութիւնն է որ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի որբերուն, Հապուսեցի եւ այլ կարգ մը գաղթականներուն, ինչպէս նաեւ Հ. Օ. Կ. ի յանձնարարած Ֆրանսայի գաղթականներուն միջեւ Հայաստան փոխադրումի ծախքերն ալ պիտի հոգայ: Բաց աստի, Միութիւնը անյապաղ Հայաստան պիտի ուղարկէ, բնակարաններու շինութեանց գործին սատարելու մտահոգութեամբ, մաս մը շինուածանիւթ եւ երկու ինքնաշարժ գամիոն, մինչեւ որ կարելիութիւն ունենայ աւելի եւս ընդարձակելու այս ուղղութեամբ իր օժանդակութեան բաժինը:

Եթէ աւելի մեծ համեմատութեամբ, մեր Միութիւնը չի կրցաւ սատարել Ներգաղթին, սակայն եւ այնպէս անիկա միակ Հայ կազմակերպութիւնն է որ ցարդ դրամական գոհողութեան առջեւ չի կասեցաւ, ինչպէս որ տարիներ առաջ եւս լայնօրէն մասնակցեցաւ ներգաղթի ետեակ ձեռնարկներուն եւ որոնց վերջնագոյնին համար 1926-ին իր ուղղած կոչին միայն Ամերիկայէն պատասխանեցին 12,000 անգլ. ոսկի փութացնելով: Վստահաբար, եթէ մէկ կողմէն գերադրապէս ներգաղթին սատարելու բնոյթը ունեցող Նուպարաշէնի Ծինարարական աշխատանքները պետական օգնութեամբ արագօրէն յառաջ կը տարուին, մեր Միութիւնը պիտի կրնայ շատ աւելի մեծ թափով մղում տալ ներգաղթին, որ ինչքան փրկաւէտ, նոյնքան բազմածախս ձեռնարկ մըն է, եթէ իր հրապարակած կոչը գէթ այսուհետեւ արտասահմանի մէջ գտնէ պէտք եղած արձագանքը, եւ Ամերիկայի մէջ վերջերս փորձուած ճիգին նման՝ ուրիշ գաղութներու մէջ եւս այդ մասին հայրենասիրական լուրջ ջանք մը կատարուի, հանգանակութեամբ կամ այլ միջոցներով, եւ Հայրենակցական Միութիւնները եւս մեզի չի զլանան իրենց օգնութիւնը:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Վարիչ-Պատուիրակ եւ Ընդհ. Տնօրէն
Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՒՔԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Եորքի Հայ Բժշկական Միութեան Հերթական երկրորդ հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Տոքթ. Զիլեանի բնակարանին մէջ: Տոքթ. եւ Տիկին Զիլեան իրենց տունն ու սեղանը հաճոյքով բացել էին ընդունելու համար անգամ հիւրերը, ներկայ էին քսանէ աւելի բժիշկներ: Այս անգամուայ հաւաքոյթը լինելով սոսկ վարչական եւ գիտական, ներկաները միմիայն բժիշկներ էին:

Ժողովը բացուեցաւ Միութեան նախագահ Փրոֆ. Տոքթ. Բարունակեանի կողմէն, միաձայնութեամբ վաւերացուեցաւ Միութեան նախապէս պատրաստուած կանոնադիրը, եւ մի քանի աւօրեայ վարչական հարցերուն կարգադրութենէն վերջ ժողովը անցաւ իր դասա-

խօսական բաժնին :

Հրահրուած էր խօսելու քաղաքիս ականաւոր բր-
ժիչկներէն Փրօֆ. Տոքթ. Francis Honan նիւթ ու-
նենալով «Քոքախտի դարմանումը վերարուժական մի-
ջոցներով» :

Յարգելի բանախօսը նախ պարզեց ախտաբանական
(pathologique) այն կեղծ նշանները, որոնք յաճախ
չփոթութեան կը մատնեն հիւանդն ու բժիչը, եւ ապա
անցաւ վերարուժութեան կիրառած միջոցներուն : Նախ
բացատրեց Ֆրէնէկթոմիի (Phrenectomy) ձեւը . ըստ
յարգելի դասախօսին Ստոնանիի ջիղը (Nervus phre-
nicus) կտրուելով, շնչառութեան պահուն ստոծանին
այլեւս զէպի վար չի շարժիր, որով հիւանդ թոքը այլ
եւս չընդլայնելով, անշարժութեան կը մատնուի,
այսինքն հանգիստ կ'ունենայ, եւ այս դրութիւնը կ'օգ-
նէ ապաքինման : Երկրորդ գործողութիւնը ուղղակի
կողերու կտրումն է (costotomy) հիւանդ թոքին կող-
մէն, 4—5 կողեր կրծոսկրի քովէն մինչեւ ողնայարի
մօտերը կտրուելով կը հանուին եւ ապա բաց մնացած
տեղը իրար բերուելով կը կարուի, այս դրութեամբ
կ'ստեղծուի արուեստական ճնշում մը, որով հիւանդ
թոքը շրջառութեան պահուն չի շարժիր եւ հանգիստ
մնալով կ'ապաքինի, լուսաւոր պատկերով ցոյց տըր-
ուեցան Չ)է աւելի պարագաներ որոնք այդ ուղղու-
թեամբ բուժուեր էին :

Գասախօսութենէն վերջ գանաղան անդամներ հար-
ցեր եւ կարծիքներ փոխանակեցին, կէս գիշերն անցեր
էր երբ հոգեկան գոհունակութեամբ ցրուեցան անդամ-
ները իրենց ջերմ շնորհակալութիւնն յայտնելով Տոքթ.
Եւ Տիկին Զիլեանին : **ՏԵՆԵԿԱՏՈՒ**

ԱՂԱԹՕՆ ՊԷՅ ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆԵՈՒՆ

Երուանդ Աղաթօն Պէյ, հողագործ-ճարտարագէտ,
որ եղած էր բարեխիշատակ Պօղոս Նուպար փաշայի
գործակիցը իրրեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր,
վերջերս հրատարակեց, ինչպէս գիտենք, մեծարժէք
գրքոյկ մը, «Օգտակար Գիտելիքներ եւ Գործնական
Որատներ Հայ Երկրագործներուն» տիտղոսով : Գրքոյ-
կը ունեցաւ երկու տպագրութիւն, մին Երեւանի մէջ
եւ միւսը Վիեննա, եւ ձրիպպէս բաշխուեցաւ :

Այսօր հաճոյքն ունինք ծանուցանելու որ Աղաթօն
Պէյ պատրաստ է Կոչնակի միջոցով պատասխանելու
այն ամերիկահայերուն՝ որ հողագիտական գանաղան
ճիւղերով կը զբաղին եւ կը փափաքին օգտուիլ Աղաթօն
Պէյի գիտութենէն եւ հմտութենէն : Իր հասցէն է .—

Mr. Y. AGATHON BAY

Villa Alhambra, Cimiez, Nice, France.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ

Նիւ Եօրքի Ս. Ոսչ Եկեղեցւոյ մէջ, Օգոստոս 7-ի
Կիրակի օրը, հանգուցեալ Հայր Արսէն Ղաղիկեանի յի-
շատակին նուիրուած պաշտամունք մը կատարուեցաւ,
կարգադրութեամբը Պարտիզակցի ազգայիններու, ո-
րոնց հայրենակիցն էր հանգուցեալը : Եկեղեցւոյ Հովի-
ւը, Յովսէփ Ծ. Վարդ. Կարապետեան, վախճանեալ
Հայր Արսէն Ղաղիկեանի կեանքը պատկերացուց, եւ ա-
նոր գրական ժրջան գործունէութեան գովքն ըրաւ ար-
ժանաւայել կերպով :

60 ՀԱԶԱՐ ԲՈՒՊԼԻ ՆՈՐ ԽԱՐԲԵՐԳԻ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Համա-Պարբերոցիական Միութեան Կեդրոնական
Գործադիր Մարմինը ստացած է հետեւեալ նամակը
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Շրջանակային Յանձ-
նաժողովէն .—

Յարգելի Տեարք,

Ներկայիւս ի տեղեկութիւն կը հաղորդենք ձեզ Բա-
րիզ ստացուած Յուլիոս 18 թուակիր նամակի մը հե-
տեւեալ լուրերը .—

«Հաճոյքն ունիմ ձեզ հաղորդելու որ Հայաստանի
Կառավարութիւնը սիրով ընդունած է Վարժարանի մը
կառուցումը Նոր Պարբերդի մէջ, ողբացեալ Հաճի
Մկրտիչ Յովհաննէսեանի շիմնադրամովը (չուրջ 1,600
անգլ. ոսկի), զոր (Կառավարութիւնը) կը բարձրացնէ
60,000 բուլլարի : Ծինութիւնը պիտի կատարուի Լուս-
ժողովմատի հսկողութեան տակ :

«Անմիջապէս որ ստանանք այդ Վարժարանին յա-
տակազիժը, որուն պատրաստութեան ձեռնարկուած է,
պիտի փոխադրենք դրամը (արժեթուղթերը վաճառե-
լով) :

«Ծինութեան Յանձնաժողովին պիտի մասնակցի
նաեւ Համա-Պարբերոցիական Միութեան Ներկայա-
ցուցիչը :»

Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան

Ամերիկայի Շրջ. Յանձնաժողովին
Պ. Կ. ԹԷՐՁԵԱՆ, Ատենադպիր

Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Ի Ա Ր Տ

ՄԿՐՏԻՉ ԸԼԻՐԱԶԵԱՆ, Ֆիլատելիա, Տրէքսըլ
Ինսթիթիւթի Էլեկտրական մեքենագիտութեան (Elec-
trical Engineering) ճիւղը յաջողութեամբ աւարտեց՝
ստանալով Պսակաւոր Գիտութեան (Bachelor of
Science) տիտղոսը :

Աէնթրըլ Բարձր. Վարժա-
րանէն ելլելէն վերջ Պր. Մկր-
տիչ մտաւ Տրէքսըլ, ուր,
ժրջանորէն հետեւեցաւ իր
ուսումին : Ան որքան թէո-
րիով՝ նոյնքան եւ փրաքթիք
ծանօթութիւններով հարս-
տացած երիտասարդ մէ :

Պր. Մ. Ճէրրահեան շրբ-
ջանաւարտութեան թէզ ընտ-
րած էր «Photo Cells», ո-
րուն շուրջ հմտայից ուսում-

նասիրութիւն մը գրած էր եւ միւսնոյն ատեն արժէքա-
ւոր դասախօսութիւն մը ըրաւ :

ՕՐ. ԻՉԱՊԷԼ ԱՍՏԻԿԵԱՆ, դուստրը Տէր Եւ Տիկին
Եփրեմ Ն. Աստիկեանի, Գլխիվնտ, յաջողապէս աւար-
տեց տեղւոյն իւր Հայ Սֆուլի ընթացքը, երեք հարիւր
աշակերտներու մէջ առաջնութիւն ստանալով Թայ-
փինկի եւ Եօրթիկտի մրցման մէջ : Կը պատրաստուի
մտնել Ուէսթըրն Իիզըրն Եւնիվըրսիթի, հետեւելու
համար առեւտրական ճիւղին : Օրիորդը թոնն է ծանօթ
դասախարակ եւ հեղինակ հանգուցեալ Ս. Մ. Գասապ-
եանի :

Ն Ա Յ Ա Չ Գ Ա Յ Ի Ն Կ Ե Ա Ն Բ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Պետական Հրատարակչական Ընկերության Գրասենյակին մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, հայերէն նոր տառերու ձեւին պատրաստութեան մասին: Այս խորհրդակցութեան մասնակցեցան աչքի իյնող շատ մը գրողներ եւ տպագրիչներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կառավարութեան Կեդր. Գործադիր Մարմնոյն եւ Ժողովրդական Գործավարներու Պորհուրդին կողմէ որոշուեցաւ երկրին մէջ բանալ գանազան խանութներ, համազորակցական սկզբունքով, առաջին հերթին սկսելով պտուղի եւ բանջարեղէնի խանութներէն:

ԶԱԶԳԻՉՈՒՐԻ շրջանին մէջ, Յունիս 16 ին տեղի ունեցան երկրաշարժային ցնցումներ: Մարդկային զոհ չիկայ: Միայն երկու տուն փլած են:

ԷՋՄԻԱՏՆԻ Կաթողիկոսական ընտրութեան, անձամբ պիտի պիտի մասնակցին Բարգէն Ա. Կաթողիկոս, եւ Առաջնորդներ, Գարեգին Նպիսկ., ԲաղիՖորնիայէն, Կարապետ Նպիսկ., Յունաստանէն: Հակառակ իր խոր ծերութեան, Պուլկարիոյ Առաջնորդ Ստեփաննոս Արքեպիսկ. եւս կը փափաքի երթալ Էջմիածին, մասնաւորապէս Եկեղեցական բարեկարգութեան շուրջ կատարելի խորհրդակցութեանց մէջ իր տեսակէտները պարզելու համար:

ԲԱՐԻՉԻ Հայոց Եկեղեցոյն մէջ, Յուլիս 17 ին, կատարուեցաւ յատուկ պաշտամունք, ի յիշատակ հանգուցեալ Հայր Արսէն Ղազիկեանի: Նախագահեց Հոգեւոր Հովիւ Վառձապուհ Եպիսկոպոս: Պր. Ա. Չօպանեան յարգանքի խօսքեր ուղղեց հանգուցեալի յիշատակին:

ԲԱՐԻՉԱՀԱՅ ԱՂԲԱՏԱՆՆԱՄ Ընկերութենէն կազմուած գործազուրկներու յատուկ Եղբայրական Օգնութեան Յանձնաժողովը, իր չորս ամսուան գործունէութեան ընթացքին, զոյացուցած է 42,531 Փրանքի գումար մը, եւ բաժնած կարօտեալ Հայ ընտանիքներու:

ԲԱՐԻՉԻ Կաթողիկ Հայոց Հովիւր, Պետրոս Ծ. Վարդ. Քէտիճեան, որ յատուկ հրահրով զացած էր Տրպիին, այն տեղ գումարուող Եկեղեցական Համաժողովին ներկայ գտնուելու, վերադարձաւ Բարիդ, եւ իր առաքելական պաշտօնի ունեցած արդիւնքի մասին գոհունակ արտայայտութիւններ րբաւ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանէն այս տարի շրջանաւարտ ելան ու վկայական ստացան ութը երիտասարդներ, զանազան տեղացի:

ՄԻՒԱՆՈՅԻ Միլիթարանց Վարժարանի փակման յուրն հաղորդուեցաւ վերջերս Հայ թերթերու: Վարժարանի փակման պատճառը կը համարուի տընտեսական նեղ կացութիւնը, որուն մատնուած է Միլիթարեան վանքը:

ՓԱՏՈՒԱՅԻ մէջ, անշուք կերպով, կատարուած է

Թաղումը Հայր Արսէն Ղազիկեանի, ինչպէս որ կը հաղորդեն Ֆրանսահայ թերթեր:

ԿԻՊՐՈՍԻ Նիկոսիա քաղաքին Ամերիկեան Աղջկանց Աքատէմիէն այս տարի ելան 14 շրջանաւարտներ, որոնցմէ 5-ը Հայ օրիորդներ են: Այս կրթական հաստատութիւնը 10 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի եւ անոր մէջ կը պաշտօնավարեն նաեւ հինգ Հայ ուսուցչուհիներ:

ԿԻՊՐՈՍԻ Մելգոնեան Հաստատութեան մէջ, կարգ մը ուսանողներ վերջերս բժոստացան իրենց տնօրէնին դէմ, եւ զայն խոչտանգեցին: Այս դէպքը տխուր տպաւորութիւն մը րբաւ Կիպրահայ աղգային շրջանակներուն վրայ: Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութենէն հրահանգներ տրուեցան Մելգոնեան Հաստատութեան տնօրէնին, որպէսզի բժոստները ճամբէ: Նոյն ատեն Հ. Բ. Ը. Միութիւնը քննիչ Պ. Ալէքսանի հրահանգ տուաւ որ մեկնի Կիպրոս եւ աշխատակցի տնօրէն Կրակոսեանին:

ՌՈՒՄԱՆԻՅԱ Փառօլ Թագաւորը արքայական հրովարտակով մը, պատուոյ նշան կրելու իրաւունք տրուաւ Հայ զօրականի մը, Գնդապետ Յակոբ Ալթունօղլուի, որ երկար տարիներ եղած է Նախագահ Իլլով նահանգի Զօրահաւաք շրջանակին:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ մեծնող Ամերիկահայտակ Յ. Ներկարարեան, Պուլկարիոյ մէջ ունեցած իր անշարժ կալուածները, եւ Պուլկար դրամատանց մէջ թողած դրամները կտակած է Հ. Բ. Ը. Միութեան:

ՊՈՒՍՈՅ Հայ Բահանայից Միութիւնը որոշեց դիմում կատարել Կրօնական Ժողովին մօտ, ինդրելով, որ քարոզչական արտօնութիւն տրուի նաեւ քահանաներու, որոնց մէջ ընդունակներ շատ կան, եւ որոնք պաշտօնապէս արտօնուած չեն քարոզութիւն ընելու:

ԿԵՍԱՐԻՅԱ Առաջնորդարանէն գրուած է Պուսոյ Պատրիարքարանին, թէ քանի մը որբեր կան թշուառ վիճակի մէջ, որոնք կը կարօտին զիրենք հոգեգաւակ որդեգրող բարերարներու օգնութեան:

ՊՈՒՍՈՅ Էրմիս պահածոյի գործարանին տէրը, Բարսեղ Երկանեան, կնքեց իր մահկանացուն: Հանգուցեալը, աղգային բարենպատակ հաստատութեանց նիւթապէս օժանդակող մը եղած էր միշտ, եւ վարած նաեւ աղգային զանպան պաշտօններ, այլեւայլ ժամանակներու մէջ:

ՊՈՒՍՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքեց գրածուլիչ Պաշիկ Գէորգեան, որ իր արհեստով եւ մատուցած նրւիրեալ ծառայութիւններով, օգտակար հանդիսացած էր ազգին:

ՊԱԼԸԳՎԸԻ Աղգ. Գերեզմանատան մէջ, յիշատակի պաշտամունք մը կատարուեցաւ վաղամեռիկ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի գերեզմանին վրայ, անոր մահուան 24 ամեակին առթիւ: Այս սրտայոյզ պաշտամունքին ներկայ էին Եկեղեցական դասէն եւ աղգային շրջանակներէ բազմաթիւ անձեր, ինչպէս նաեւ մաս մը Բիւնկեանցիներ: Եղան ուղերձներ, հանգուցեալ քր-

ՊՈԼՍՈՅ Ժամանակ թերթի խմբագիր Հանգուցեալ Ժիրար Շիրակեցիի — Սիմոն Չէօմէլքճեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, տեղի ունեցաւ յիշատակի պաշտամունք մը, Սկիւտարի Ս. Պաշ Եկեղեցւոյն մէջ: Էղան յարգանքի պատշաճ արտայայտութիւններ:

ՍԱՄԱԹԻՍՅ թաղի գաղթականներ, Պոլսոյ Քաղաքապետութեան հրամանաւ, պարպուեցաւ: Մօտ 170 գաղթականներ մնացին փողոցը: Եղած զիմումներուն վրայ, արտօնութիւն տրուեցաւ, որ այդ գաղթականներին մէջ լետ այսու ապրին միայն Սօի չափ անկար ու թշուառ Հայ գաղթականներ. Ասոր վրայ, նոր դիմումներ ևս կատարուեցան Այգ. Խնամատար Մարմնոյն կողմէ, որ որ անկ է, և արտօնութիւն ստացուեցաւ այդ չքաւոր պատսպարեալներու թիւը հասցնել 110ի:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Բարձր Քօմիտէութիւնը վերջերս փնտուց Միքայէլի որդի Գրիգոր Ստամպուլեանի ընտանիքը Գրիգոր Կիլիկեան գունդերուն մէջ զինուոր մը, գերի առնուած էր Թուրքերու կողմէ և զնդակահարուած, տասր տարի առաջ: Ֆրանսական կառավարութիւնը Գրիգորի ընտանիքին յատկացուցած է 2,000 ոսկւոյ պարգեւատրութիւն մը:

ԵՐՈՒՍԱԿԵՆ Կոնստանտնուպոլիսի նախորդ Պատրիարքական Փոխանորդը, Սմբատ Եպիսկոպոսական, և ձեռնարկեց Վանքի Տնօրէն Ժողովի անդամակցութեան իր նոր պաշտօնին:

ԵՐՈՒՍԱԿԵՆԻ Պատրիարքը, Թորոզի Արքեպիսկոպոսական, Հանգուցեալ Դուրեան Պատրիարքի ձեռագիրներուն արկղը բանալով, անձամբ կատարեց արկղին պարունակութեանց դասաւորումն ու ցուցակագրութիւնը: Վանքին Ուսումնական Խորհուրդը որոշեց, այս ձեռագիրներու հրատարակութեան խնդրոյն ընթացք տալ, առաջին պատեհ առթիւ:

ԵՐՈՒՍԱԿԵՆԻ Հայոց վանքի տնտեսական վիճակին բարուք վերակազմութիւնն երթալով հետզհետէ հաստատագոյն հողի մը վրայ կը դուրսի, շնորհիւ Պր. Ոսկան Մարտիկեանի ջանքերուն, որուն կ'աջակցի սիրով՝ ամբողջ Միաբանութիւնը:

ԳԱԼԻՐԻԻ Հայ Աւետ. Եկեղեցին, թէյասեղան մը կազմակերպեց ի պատիւ Փրոֆ. Յ. Թ. Գայանեանի, որ առողջական պատճառաւ կը մեկնի Ալեքսանդրիա, Թողելով իր դասախօսական և այլ գործերը: Ուղերձներ ըրին, Վեր. Հ. Յ. Համբարձումեան, Պր. Ս. Շաքարեան, Տիկ. Հ. Կիլիկիմեան, Օր. Ն. Գալուբեան, Պր. Խ. Կիլիկիմեան, և ուրիշքեր: Ոսեցաւ նաեւ ինքը, Փրոֆ. Յ. Թ. Գայանեան, զգածուած շէտերով, որ տրուաւ իր պատգամը, վերջացնելով իր խօսքերը հետեւեալ կերպով. «Ազգի մը մեծութեան չափանիշը անոր մեծերը զնահատելն է: Աստուած հիմա մեր մէջ եղաւ:» Ներկաները ցրուեցան, Տէյը ընդ Չեզ երգն երգելով:

ՀԱՅԱՇԱՏ ՔԱՂԱՔՆԵՐՆ արշարհի մէջ, հետեւեալներն են ներկայիս: Թիֆլիզ կը պարունակէ մօտաւորապէս 130,000 Հայ, Երեւան՝ 106,000, Պաքու՝ 90,000, Պոլսո՝ 65,000, Լէյնիական՝ 58,000, և Հայկ'ս՝ 50,000:

Շ Ա Ր Ա Թ Ա Կ Ա Ն Ե Ր Չ Ե Գ Ա Ն Գ

Մ. Ն Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

Պետական Քարտուղար Սթիմարն, Սոսոսոս Կին Նիւ Եորքի մէջ բրած մէկ ուղերձով, յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները անխախտօրէն պիտի հետապնդէ Գէյօկ-Պրիան դաշնագրութեան գործադրութիւնը Մայրագոյն Արեւելեան խնդիրներու մէջ:

Ուղերձը՝ որ ռատիօյով ունկնդրուած է գրեթէ բոլոր արշարհի կողմէ, անմիջապէս մեծ կարեւորութեան արժանացած է գանապան հետաքրքրուող երկիրներու կողմէ Ֆրանսական և Անգլիական թերթերը կը շնորհաւորեն Մ. Սթիմարն իր կորովի ընթացքին համար, մինչ ձարոնական մամուլը բարձրադաղակ կը բողոքէ ձարոնական արդի քաղաքականութեան հակառակ համարուած այս յայտարարութեան դէմ:

Կր կարծուի թէ Քարտուղար Սթիմարնի ուղերձին նպատակը հետեւեալ երեք կէտերն էին.

Ա.— Չգացնել ձարոնի թէ Միացեալ Նահանգները շարունակելով զօրավիզ ըլլալ դաշնագրութեան, պիտի ընդդիմանայ բոնի ուժով որեւէ ազգային նպատակի իրագործումի գաղափարին:

Բ.— Տեղեկացնել Ամերիկեան Հանրային կարծիքին մանաւանդ արտաքին հարցերու հեղինակութիւններուն թէ Մայրագոյն Արեւելեան վիճարանութեան մէջ Պետական Քարտուղարութեան միջամտութիւնը ունի օրինանան հիմք:

Գ.— Վստահեցնել Եւրոպայի պատիկ ազգութիւնները, (որոնք Ամերիկեան քաղաքականութեան ամենագորաւոր ջատագովներն են Ազգերու Լիկայի շրջանակներուն մէջ) թէ Մ. Նահանգները կողմնակից չպիտի ըլլայ որեւէ ազգի մը՝ որ Լիկային կողմէ կը խաբանուի իբր «նախադատակ»:

Սոսոսոս 11ի երեկոյնի, Վաշինկթընի Քօնքրիթիւմը 2օրի մէջ, 400 հրաւիրեալներու ներկայութեան, Հանրապետական կուսակցութեան կողմէ նշանակուած Յանձնախումբ մը, Նիւ Եորքի երեսփոխան Պէրթրանտ Սնէլլի ընդունով, պաշտօնապէս տեղեկացուց Նախագահ Հուվորի թէ՝ իր կուսակցութիւնը դարձեալ զինք անուանած է իբր նախագահական թեկնածու:

Նախագահը, շրջապատուած իր դահլիճին անդամներով, ունկնդրելէ ետք այս պաշտօնական յայտարարութեան, որոտընդոտ ծափերու մէջ ըրաւ իր ընդունելութեան ուղերձը: Այս ուղերձը որուն ռատիօյով հետեւեցաւ նաեւ ամբողջ երկիրը, գրեթէ կրկնութիւն մըն էր կուսակցութեան Շիքալօի համաժողովին քուէարկած բլաթֆօրմի տրամադրութիւններուն:

Ամենէն շատ հետաքրքրութեան արժանացող կէտն էր սակայն նախագահին դիրքը զինհատութեան հարցին շուրջ: Նախագահ Հուվոր թուելէ ետք այդ օրէնքին պատճառով երկրին ստացած քառասային վիճակը, աւելցուց — «ես չեմ կրնար հաւանիլ այսպիսի բէթիմի մը շարունակութեան»: Իբրեւ դարման, ան

ըսաւ թէ պէտք է իրաւասութիւն տրուի ամէն մէկ նահանգի, ինքնորոշելու իր դիրքը այդ հարցին շուրջ, միակ պայմանով որ հինօրեայ գինետուններու վերաբացումը բացարձակապէս արգիլուի: Առաջին անգամն է որ Նախագահ մը կը յանձնարարէ սահմանադրական օրէնքի մը փոփոխումը:

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա

Իրէն Կիւիյառ, երեսունը մէկ տարեկան անգործ երկրաչափ մը, իր չբաւորութեան վրայ հանրային ուշադրութիւնը հրաւիրելու նպատակով անխղճօրէն փորձեց կտրատել Լուվրի թանգարանին մէջ գտնուող Ֆրանսուա Միլէի տիեզերահոշակ «Անտէլիւս» իւղանկաւրը:

Կիւիյառ թէեւ յանկարծակի ըրած է իր այս վանտալական յարձակումը, սակայն պահակները անմիջապէս գինաթափ ըրած են զինքը ու ձեռքէն առած դանակը՝ որով միայն երեք հարուածներ տուած էր ան նկարին: Թանգարանի Վարչութիւնը յայտարարած է թէ վնասը համեմատաբար թեթեւ ըլլալով, գիւրաւ կրնայ կտաւը նորոգուիլ:

«Անտէլիւս»ը որ Միլէի ամենէն նշանաւոր գործն է, գծուած է 1858-59ին ու ժամանակ մը սեփականութիւնն էր Ամերիկացի գեղարուեստասէրի մը: Ֆրանսացի մեծահարուստ վաճառական մը, Շօշառ, 1910 ին զայն գնելով, նուիրեց իր ազգին:

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Նախագահ վօն Հինտէնպուրկ Օգոստոս 11 ին մասնակցեցաւ Հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձի հանդիսութիւններուն: Այս տօնակատարութիւններու ընթացքին, յայտարարուեցաւ թէ Վայմարի Սահմանադրութիւնը որ իր արդի ձեւին տակ փոխանակ միացնելու, երկիրը կը բաժանէ, պիտի ենթարկուի բարեփոխումներու:

Այնպէս կ'ենթադրուի թէ վօն Հինտէնպուրկ Նագիներու յարաճուն ուժին առջեւ տեղի տալով, վերջապէս պիտի ստիպուի վարչապետական ղեկը յանձնելու Հիթլերի, որոշ պայմաններով: Նախագահը առ այժմ կը վարանի, որովհետեւ կուսակցապետը վերջին ընտրութիւններուն յաջողած չէր մեծամասնութեան մը տիրելու Ռայխսթակի մէջ:

Ս Պ Ա Ն Ի Ա

Միապետական տարրերը, ղեկավարութեամբ Զօրավար Հօգէ Սանհուերհօփ, անյաջող յեղափոխութիւն մը սարքեցին Օգոստոս 10 ին, տապալելու համար արդի հանրապետական կարգուսարքը: Յեղափոխականները թէեւ գրաւեցին Սպանիոյ չորրորդ ամենամեծ քաղաքը, Սէվիլը, սակայն չորս կողմէն իրենց վրայ կեղորոնացած պետական զինուորներու յարձակումին առջեւ տեղի տալով, քսանեւչորս ժամուան ըմբոստութենէ մը ետք, ստիպուեցան կազմալուծուելով փախչիլ:

Ղեկավար զօրապետը, իր երեք բարձրաստիճան սպաներով ձերբակալուեցաւ Բօթուկալի սահմանին մօտ, Հուէլվա քաղաքին մէջ ու Մատրիտ տարուեցաւ դատուելու: Սպանիոյ զանազան կողմերը նմանապէս

ձերբակալուած են հազարի չափ Միապետութեան ջատագովներ: Ընդհարումներու ընթացքին սպանուած են 16 անձեր ու 124 հոգի ալ վիրաւորուած:

Միօրեայ այս յեղափոխութիւնը թէեւ վճռականօրէն կասեցուած է ու խաղաղութիւնը վերահաստատուած, սակայն շատ մը քոմիւնիստներ, սինտիքալիստներ եւ հանրապետականներ իրրեւ փոխվրէժ, թալուած, կործանած եւ կամ հրդեհած են ծանօթ միապետականներու բնակարանները, ակումբները ու լրագրատունները:

Գ Ա Ն Ա Տ Ա

Բրիտանական զաղթապետութիւններու բոլոր պատուիրակներուն ներկայութեանը, անցեալ Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը Ուէլլէնտ ջրանցքին: Նորակառոյց այս ջրանցքէն առաջին անգամ անցաւ Լըմօյն հսկայ շոգենաւր:

Ուէլլէնտի ջրանցքի շինութիւնը վերջացած է քրսան տարիներու աշխատանքէ վերջ: Միասուած գումարը հասած է 1:30 միլիոն տոլարի:

Մ Ա Ն Չ Ո Ի Ր Ի Ա

Սունկարի գետին յորդումով Հարպին քաղաքն ու շրջակայքը ողողուած են: Միմիայն քաղաքին մէջ 35, 000 տուներ թաղուած են ջուրերուն տակ ու հազար ուրիշ բնակարաններ ալ տապալուած: Ողողուած շրջանի մարդկային կորուստը կը կարծուի թէ արդէն երեսուն հազար անցած է: Մեծ վախ կայ թէ անխուսափելի սովն ալ պիտի հետեւի աղէտին: Քօլէրան արդէն իսկ սկսած է իր ներկայութիւնը զգալի ընել: Հարպինի վերապրող Զինացի բնակչութեան մեծամասնութիւնը ապաստանած է գերեզմանատուններու մէջ ու ենթակայ այդ շրջանի մէջ թափառող բազմաթիւ աւազակներու յարձակումին:

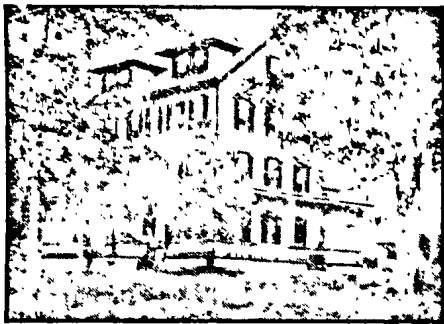
Շ Ո Ի Է Տ Ի Ա

Շուէտիոյ Կիւսթավ Թագաւորը ընդունեց հրաժարականը Վարչապետ Քարլ Էքմանի ու նոր զահւլիճը կազմելու պաշտօնը վստահեցաւ զանձային նախարար Ֆէլքս Համրինի:

Էքմանի հրաժարումին պատճառն էր սա զգայացունց յայտնութիւնը թէ, այս տարուան Փետրուարի սկիզբները ան ստացած է 50,000 քօնէնի (այսօրուան սակով \$8,000) կաշառք մը Քրիւկէրէ՝ որ վերջերս անձնասպան եղաւ: Էքման նախ պնդած է թէ Նիւ Եորքէն իրեն զրկուած այդ գումարը պարզ նուիրատուութիւն մըն էր իր կուսակցութեան փոխանցուելու համար: Սակայն վերստին հարցապնդումի ենթարկուելով, ան արտասուալից աչքերով խոստովանած է թէ այս գումարը գատ է կուսակցութեան տրուած նուէրէն:

Ֆ Ի Լ Ի Պ Ե Ա Ն Կ Լ Ձ Ի Ն Ե Ր

Սուլթան Ճէմալիւլ Քիրամ, Ֆիլիպեան Կղզիներու կէս միլիոն մուհամմէտական բնակչութեան ծերունի թագաւորը, կորսնցնելու վրայ է իր հպատակներուն յարգանքը: Բնիկները անցեալ Ապրիլին իրենց կղզին աւերող ուրախանը կը նկատեն իր Ալլահի մէկ պատիժը, որովհետեւ իրենց ալեգարդ վեհապետը սկսած է սիկարէթ ծխել, յաճախել հանրային սրճարաններ ու հետեւիլ նորութիւններու:

Ք Ե Տ Ս Բ Վ Լ Վ Ս
Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Ա Մ Ա Ր Ա Ն Ո Ց

Քերտաֆրի ամենէն օդատուն բլուրին վրայ հաստատուած է մեր ամառանոցը: Ծովէն 2390 ոտք բարձր է: Ունի օդաւտ սենեակներ, սեփական առատ ջուր, համեղ կերակուրներ: Կատարեալ մաքրութիւն: Տնտեսական ներկայ պայմանները նրկատի ունենալով, խիստ ժողովրդական գիներ սահմանած ենք: Կատարեալ հանգստի միակ վայրն է Բերա Բալաւը:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

PERA PALACE Haines Falls, N. Y. Tel: Haines Falls 99

Լ Ո Ց Ս **ՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿ** **ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ**
Տ Ե Ս Ա Ի **ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ**
ՊԱՏԿԵՐ. ԱՄՍԱԹԵՐԹԻ ՏԱՍՆԵԻՄԷԿԵՐՈՐԻ ԹԻԻԸ
36 մեծադիր էջերով եւ նոյն բովանդակութեամբ:
ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆ Է \$2.00
Հասցէ՝ P. O. Box 194, Sta. A. Boston, Mass.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

Ս. Մ. ԾՈՑԻԿԵԱՆԻ

ՀԵՏԵԻԵԱԼ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

- 1.— Արեւմտահայ Աշխարհ, մեր երկրին եւ շրջակայից 116 քաղաքները, իւրաքանչիւրն իր գաւառով, գիւղերով, պատմական յիշատակարաններով, եւ ընդհանուր պատմութեամբ:
- 2.— Արեւմտահայ Գրականութիւն, ԺԸ. դարու սկիզբէն մինչեւ ներկայս:
- 3.— Մեր Հին Մատենագիրները եւ իրենց Գործերը, սկիզբէն մինչեւ ԺԷ. դարու վերջը:
- 4.— Պարսկաստանի Հայք եւ Հայաբնակ քաղաքներ, իրենց հին ու նոր պատմութեամբ:
- 5.— Ժամանակակից Ազգային Դէմքեր, անուանի գանազան մարդերու մէջ:
- 6.— Կեանքի Բեմին Վրայ, պատմուածքներ, Թատրերգներ, պատկերներ:
- 7.— Հայուն Սիրտը, ազգային վէպ:
- 8.— Լուծը, ողբերգութիւն, չափով ու յանգով:

Այս գործերու հրատարակութեան խնդրով հետեւի քրքրուողներ թող հաճին զրել հեղինակին.—

S. M. DZOTSIKIAN
331 Fourth Avenue, New York, N. Y.

ՎԱՐՁՈՒ ԽԱՆՈՒԹ ԵՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Անկիւնի խանութ մը, 4 սենեակ եւ բազմիք: Բողբուր միասին ամիսը միայն \$45.00ի: Փրօսփէք Փարփի դիմացը: Դիմել.—

T. Norhadian, 167 Prospect Park S. W., Brooklyn, N. Y. Tel: HUGuenot 4-0655.

O'HARA HOUSE

ՔէՑԳԻԼԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿ. ԱՄԱՐԱՆՈՑԸ

Հինգերորդ Տարեշրջանը սկսած է, ընկերակցութեամբ բոլորին ծանօթ Չարլի Անմահեանի: Այս տարի նորանոր բարեփոխումներ պիտի տեսնեն մեր յարգոյ հիւրերը: Գնեք Չափաւոր:

O'HARA HOUSE, Lexington, N. Y.
Phone: Lexington 14F12

ORIENTAL RUG REPAIRER

Formerly direct importer, salesman, experienced weaver, repairer etc., wants repairer's position, or piece work, in New York, or out of town. Apply to:— **V. A., P. O. Box 223, Sta. F., East 34th St., New York City.**

Դ Ր Ա Մ Դ Ա Ր Թ Ե Ց Ո Ւ Ր

Տպագրութեան մէջ ալ կրնաս դրամիդ լման համարժէքն ստանալ, եթէ կրնաս ձեռք բերել ճաշակաւոր գործ, գործ մը որ իր քաղաքին հանգամանքին: Եւ այս ընելու համար անհրաժեշտ է գեղարուեստական ըմբռնում, դատողութիւն ու կարողութիւն, ինչ որ քու տպագրիչդ ունենալու է: — — — — — Մենք կրնանք այս կէտերուն մէջ լիովին գոհացնել քեզ՝ տալով դրամիդ լման համարժէքը:

THE GOTCHNAG PRESS
42 EAST 23rd STREET
NEW YORK